

ISSN 2217-2017

UDK 82

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Година XI Број 25

април – мај – јун 2020

Алма

ИЗДАВАЧ

Алма

Молерова 62-А, Београд

011/2437-204

www.alma.co.rs

www.alma.rs

УРЕДНИШТВО

Ђорђе Оташевић

(главни уредник)

Миљурко Вукадиновић

Милутин Ђуричковић

Милица Јефtimiјевић
Лилић

КОРИЦЕ

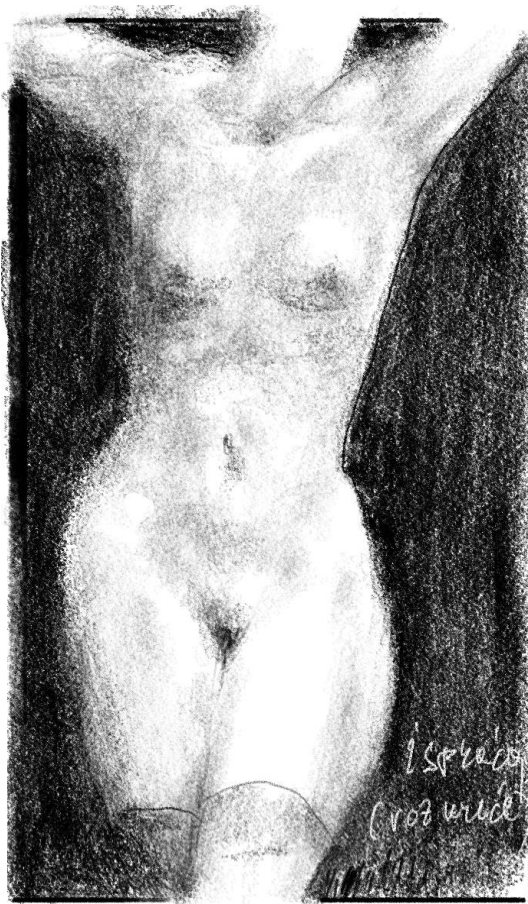
Дејана Јовановић

ИЛУСТРАЦИЈА

„ArtTower“ (Pixabey)

ШТАМПА

„Пресинг“, Младеновац

Данко Стојнић: „Испраћај“ (2020)

Књижевни преглед излази четири пута годишње, у два издања – штампаном и електронском.

Имејл адреса: knjizevnipregled@yahoo.com

Претплата за 2020. годину (за штампано издање): 3.200 динара. Текући рачун: 205-39745-66 код Комерцијалне банке, Београд. Код претплате ставити назнаку „За Књижевни преглед“.

САДРЖАЈ

САГЛЕДАВАЊА

Иван Чарота: <i>Јанко Купала : У своме роду и међу народима</i>	6
---	---

О КЊИГАМА

Мијо Иво Андрић: МОСТ ИЗМЕЂУ ЗБИЉНОГ И НЕСТВАРНОГ (<i>Мост свјетова</i> , Стјепан Зеленика)	22
Оливера Шестаков: НАЈЛЕПШИ БИСЕРИ У ОГРЛИЦИ ЖИВОТА (<i>Небо из мог видокруга</i> , Пламенка Ђого Вулић)	25
Дајана Лазаревић: САВЕТИ ОЦА ПУНОГ ЉУБАВИ (<i>Советы любящего отца</i> , прев. Иван А. Чарота)	28
Мијо Иво Андрић: НОСТАЛГИЧНИ ВЕРСИ О ЉУБАВИ (<i>Небеска гласба</i> , Ивана Прањкић)	30
Слободанка Шаренац: У ВЕЧНОСТИ ПРОЛАЗНОГ (<i>Хаику : избор</i> , Милијан Деспотовић)	33
Ана Стишовић Миловановић: ГЛАВЕ ПОТУЧЕНЕ ДО НОГУ (<i>Зашто сам престао да пишем : приче и афоризми</i> , Слободан Симић)	43

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Тодор Доде Рајић: <i>Париз</i>	47
Иван Сокач: <i>Звона и звонари</i>	49
Александар Шево: <i>Лишће под ногама</i>	51
Слободан Симић: <i>Зашто сам престао да пишем</i>	53

ИЗ РУКОПИСА

Maria do Sameiro Barosso: <i>Noite em flor</i>	56
Слободан Вукановић: <i>Паук појео кочнице</i>	57
Санда Ристић Стојановић: <i>Нерви времена</i>	59

Јованка Стојчиновић Николић: <i>Преображај</i>	61
Миленко Д. Ђировић Љутички: <i>Призори</i>	63
Миладин Берић: <i>Листа чекања</i>	64

НОВИ ГЛАСОВИ

Горан Ђурђевић: <i>Contra historias</i>	67
---	----

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Таикио Дули: <i>Жена природе</i> (Превела Анђелка Шћепановић)	70
В. С. Дробишевска: <i>Моји смешни снови</i> (Превела Дајана Лазаревић)	71
Агњешка Јарженбовска: *** (Превела Олга-Лалић Кровицка)	73
Маја Митова: <i>1001 свитац</i> (Превео Милан С. Димитријевић)	75
Едуард Харенц: <i>Чежња</i> (Превела Софија Сотировски)	77

САГЛЕДАВАЊА

Данко Стојнић: „Лице“ (2020)

Иван Чарота

ЈАНКО КУПАЛА: У СВОМЕ РОДУ И МЕЂУ НАРОДИМА

Беликим садржајем напуњена је мисао да за песника није суштински животопис, већ судбина (на словенском и руском „судьба“, на српском исто: судба, судбина). А и како другачије? Коме је суђено да буде песник, он прима од Бога дар, којим се одређује одговарајућа „суђеност“, а то значи – судбински позив и предодређеност, мисија. Такав изабрани појављује се на овоме свету тамо и тада, када је он највише потребан, када му је потребно да оствари своју сврху као син Речи, носилац и чувар Словесности. Па, на крају крајева, и став људи према њему одређује се првенствено тиме како се он поставља према Божијем дару – колико је постао свестан зашто је позван, како је располагао примљеним даром, како је извршавао то што му је вољом Небеса одређено. Управо то, по великом рачуну, морају фиксирати правични, или како смо навикли да говоримо, објективни – животописи.

Међутим, реалности нашег грешног света у последње време својствено је нешто друго, пре супротно томе, што смо горе истакли. По инерцији скоро стогодишњег искуства атеизовано друштво упорно не жели да призна Бога, а у вези са тим ни божанску природу поезије, ни песнички дар од Бога. Зато смисао песниковог животног деловања бива неизбежно сведен до одговарајућих реакција на актуелна дешавања, на „злобу дана“. И, као резултат, већ га не цене за то што је урадио у високом служењу Речи, већ за то колико се активно и ефективно укључивао у текуће процесе друге природе.

Могуће је разумети када се нешто слично дешава у односу према представницима тог специфичног списатељства, почетна програмираност не укључује ништа друго до утицај на свест друштва, иначе сврховиту замену адекватног виђења и разумевања света. Шта ћемо, такви мајстори псеудокњижевници заиста се јављају међу нама не по вољи Божијој. И у таквом случају садржај њихових биографија не може нарочито да нас дотакне – нека они остају намерно удаљени од истине...

Али прихваћено је мишљење да са класицима све то не може да има везу. Мада такве закључке је допуштено изводити само на основу површинског погледа. При пажљивом разматрању стања ствари треба признати: на-

жалост, не само да може, већ се тако често и манифестује. У различитим аспектима, изразити пример тога су подређене променљивом времену интерпретације живота и стваралаштва Јанка Купале, најглавнијег од главних класика белоруске књижевности.

Разлози суштинских трансформација, наравно, узроковани су преокретима велике политике, која такве особе обично не оставља по страни. А овде, у сваком случају, судбина неколико поколења нашла се у зависности од невероватно важних политичких катаклизми: три револуције, четири рата (два светска, а такође и грађански, и совјетско-пољски); неочекивана подела Белорусије на Источни и Западни део у саставу различитих држава; стварање посебне Белоруске Совјетске Социјалистичке Републике, која се активно укључивала у изградњу светле будућности, и суочавала са суровим изазовима...

Ако тражимо најприкладнији кључ за разумевање свега, што је највише одредило судбину Купале као песника и грађанина, онда никако није могуће затворити очи на одлучујући утицај идеје национално-ослободилачких покрета у Руској Империји. Зачела се ова идеја захваљујући марксистима разних крајева Европе; за краће време су почеле сложено да је подржавају и распрострањују руске револуционарне силе скоро свих оријентација; а оне су, са своје стране, раздрмале такозвану демократску интелигенцију националних периферија. Свеукупни резултат њихових заједничких деловања постало је разарање велике државе, коју су они са далекосежном замисли прозвали „затвором народа“, а у „затворенике“ њене су, наравно, уписали и Белорусе.

Од поменуте идеје, сходно томе, никао је програм деловања за оне који су били спремни да се слију у редове разбијача „затвора“, међу којима су се појавили и белоруски књижевници-родољуби. Пред њима се садржај овог програма актуелизовао на следећи начин: ранија судбина белоруског народа заслужује само оплакивања, а судбина данашња не може да не изазове праведни гнев и револт; зато је наш задатак да зовемо у борбу за нови живот, обавезно срећан; и дуточекана срећа није иза планина.

Тако или другачије, овим су се првенствено условљавали показатељи «напредног» погледа на свет тога времена, када је млади Јанко Купала (Иван Доминикович Луцевич) морао да направи избор свог животног и стваралачког пута. Веома важно било је то, што бригу о белоруском сељаку – чисто декларативну за идеологе пролетерске (а не сељачке!) револуције, – лично песник-почетник, који је решио да постане сељачки бранитељ, прихватио је то тако озбиљно од почетка. Једнако важно је, такође, што је та брига касније била декларисана у званичној идеологији новоосноване др-

жаве белоруских сељака, то јест БССР. Ето шта, по нашем мишлењу, треба да се рачуна као најзначајнији фактор формирања код будућег песника неког мање-више стабилног система друштвено-политичких погледа. Истина, у опрезном приступу додирнутој теми неизбежно долазимо до тога да одговоримо и на оваква питања: А да ли је Купала непосредно био представник белоруског сељаштва као сталежа, највише потлаченог у социјалним и националним плановима? И да ли је тако већ безалтернативно од почетка било за њега национално самоопредељење, ако не заборавимо, да је почео да пише песме на пољском језику? Како да тумачимо то, што се у стваралаштву Купале, ако се упореди са сељачким схватањем свемира, слабо испољава хришћанскост, као неразрушива основа погледа на свет?..

Објективност, као универзални принцип, од којег се не може одступити ни у каквим расуђивањима, у вези са овим захтева одговор да заиста није све сасвим једноставно. Али овде, у ствари, може да постоји замерка: притом, као представник довољно масовног слоја ситне шљахте, он је интересе људи са села и засеока уопште тако познавао, што се каже, изнутра. Не може се порећи, такође, да је за разлику од основне масе простих сељака, шљахта на белоруским земљама претежно била полонизована и држала се католичке вероисповести. При свему поменутом, као код самога Купале својевремено, тако и код нас данас, постоје разлози без нарочитих замерки и резерви да означавамо народне изворе његовог стваралаштва. Животним потребама сељачког рода, нека то буде и са посебним акцентима, од почетка су се надовезивали главни мотиви Купалине поезије; захваљујући народној баштини формирана је основа његовог стваралачког одражавања света... Друга ствар је колико се поменуто својство стваралаштва правомерно шири на све то, чиме је песник кроз своје песме снабдевао грађанску свест белоруског сељака у време пре револуције, у изванредно противречну епоху непосредно револуционарних догађаја и грађанског супротстављања, а такође у периоду изградње социјализма. А Купала је – и као песник, и као публициста, и као јавна личност – имао доста значајних могућности да утиче на идеолошку оријентацију значајног дела Белоруса. Не само са тачке посматрања удаљене један век, њему стварно треба одати признање за одговарајуће значајне заслуге: за то, што су Белоруси почели да се препознају као посебна нација, што се њихов језик утврдио као самосталан и пуноправан књижевни, а такође и за то, што се формирала белорусистика, која је започета у „нашањивском“ периоду, досегнула врхунац у 1920-има, а у 1990-има је почела да се обнавља...

Наравно, конкретно разумевање ових аспеката заслуга Јанка Купале налазе се у компетенцији пре свега научника друштвених усмерења. А наш

задатак је да га са максималном адекватношћу представимо као песника, обраћајући пажњу на та дела, у којима су се открили препознатљиви знаци његове стваралачке личности. Разумевање свега другог даје се на слободу самих читалаца. Међутим, страни читаоци, и Срби у том броју, мало су упознати са нашом реалношћу. И зато се јавља потреба, чак обавеза, да се помогне у стварању представе о њему не само као о песнику, већ и као о друштвеном и културном раднику. Ипак, мноштво и субјективних и објективних разлога чини овај задатак веома сложеним. Нарочито под условом, што ћемо искрено покушавати да избегнемо тенденциозно осветљавање, а да у исто време не сакријемо реалне противречности.

Управо у вези са тим, да би јасније било то што је већ речено, обратимо пажњу на неке моменте од којих се у значајној зависности јављала хрестоматска представа о нашем славном песнику-класику. А прецизније – на то каквим су променама подлегае интерпретације његовог живота и стваралаштва у зависности од позиције интерпретатора, подређених по временем „друштвеним наруцбинама“. Судба Купале уопште, и нарочито његова друштвена позиција, више пута је испадала моделирана на другачији начин. Интерпретатори су га у почетку хвалили за једно, а потом за друго и притом су упорно негирали прво; крупним планом, као најзначајнија, истицала су се та дела, која су касније била гурана у најдаље ћошкове колективног сећања и уопште нису помињана. У суштини, убрајали су се, или је правилније рећи, преиначивали су се у својим погледима ти, који су рачунали, да чине песника већим, стварајући му потребни ауторитет. А испостављало се да су га напротив – понижавали, стављајући јасне акценте на ситуационе околности. Према томе, сваки талас нових идеолошких ставова чинио је Купалу таквим какав је он највише одговарао актуелној друштвено-политичкој ситуацији. Истину да кажемо, и он сам је с времена на време био принуђен да се усклади са тиме, што се тада није сасвим случајно називало „срцбом дана“ (*злобаю дня*). И ово није могло да не разори његову позитивну суштину и универзалне принципе, поводом којих требало би да остаје „изнад окршаја“ – над свим срцбодневним и пролазним, да би се служило надвременском, највишем за песника и поезију. У овом случају, нажалост, много тога се, само по себи, одвијало супротно. Рецимо, најприметнијим тематским линијама, са одговарајућим интонацијама у стваралаштву Купале ранијег периода, највише пристаје дефиниција „жалоспеви“. А ево, развиће тих истих тема у совјетском периоду, при успостављању колхозног система, не може се назвати другачије него „хвалоспеви“. У вези са тим, наравно, треба узети у обзир и уобичајена оправдања: тобоже, слично томе било је својствено редом свима. Али наш разговор није о сви-

ма, већ искључиво о познатом народном песнику, којег, до сада, по устаљеној навици, називају још и пророком нације. Зато није случајност што у конјунктурној историји књижевности доминира тенденција да се он покаже само врећаним и прогањаним. Иако, у ствари, совјетска влада није била само заинтересована за његову лојалност, већ је то и стимулисала. Није ни чудо што је он као „песник нове стварности“ био одликован високим државним наградама, почасним звањима и изузетним привилегијама. А ово биографи навикли су или да не спомињу, или да тумаче супротно.

Уопште, може се само жалити што су и многи догађаји из живота славног песника, и сама чињеница његове смрти, као и раније, представљене у многим верзијама, које се више заснивају на гласинама и измишљањима, него на провереним и веродостојним чињеницама.

*

Оцењујући рецепцију поезије Јанка Купале код народа бивше Југославије, покушаћемо да направимо преглед најзначајнијих чињеница које то одражавају.

Сакупљени до сада подаци дозвољавају да се рачуна да је зачетак белоруско-југословенских књижевних контаката била рецензијска белешка о првој збирци Јанка Купале, објављена 1908. године на страницама словеначког часописа „*Dom in svet*“ [Dr. L.L. Žalujkaj. *Pesmi Januka Kupale // Dom in svet. Letnik XX. 1908. S. 526*].

Са временске дистанце веће од једног века, да ли има смисла апсолутизовати значење ове публикације и недвосмислено тврдити да је она тада обавезно привукла пажњу иностране јавности нашој лепој књижевности. Друга ствар је што данашња јавност Белорусије, нарочито књижевна и филолошка, мора да има представу о значењу поменуте чињенице – далеко од обичног у разним односима. Макар због тога што се ова рецензија појавила, зачудо, брзо после објављивања књиге. Да упоредимо: чак прве рецензије у отаџбини датирају од 9. јула (у рускојезичним новинама „Мински ехо“ (рус. „*Минское эхо*“) до 15. августа (у белорускојезичној „Нашој њиви“ (белор. „*Наша ніва*“) те исте 1908. године. Без обзира на тачку гледишта, реакција на излазак Купалине збирке била је несумњиво оперативном.

Али ствар није само и није у самој по себи оперативности рецензије, колико у томе, што је, објективно, она била први знак пажње – како се данас говори, из далеког иностранства! – и према Купали и према нашој књижевности, и уопште према Белорусима као народу, који се спремао да заузме „своје место међу народима“. А ово је, треба признати, суштинска ствар.

Поред тога, у рецензији, коју је објавио часопис „*Dom in svet*“, наводили су се фрагменти песама Купале у оригиналу, на белоруском језику, а паралелно – на словеначком. То значи да је словеначки часопис тада објављивао преводе са белоруског језика – можда и први у иностранству...

Немогуће је заобићи још једну важну карактеристику поменуте публикације, а то је, што она до данас садржи загонетку: ко је аутор рецензије Купалине „Фруле“ (белор. „Жалейка“), скривен под криптонимом „*Dr.L.L.*“? Одгонетку из многих разлога није лако пронаћи, а пре свега због препрека које је поставило неумољиво време. Међутим, започете потраге и консултације са колегама Словенцима дале су сигуран плод. И као резултат, ослањајући се на савет Јожа Севера, бившег предавача на Љубљанском универзитету, пронашли смо чврсте основе за мишљење, да је *Dr. L.L.* – доктор Леополд Ленард. А о личности која се налази иза ове неочекиване рецензије Купале, успели смо да расветлимо следеће: Леополд Ленард је рођен 2. новембра 1876. године у Свибњу, а умро је 23. јануара 1962. године у Београду. Студирао је теологију у Инсбруку, филозофију – у Бечу и Лавову, стекавши научне титуле доктора у овим специјалностима; потом се занимао науком у одговарајућим гранама и постао свештеник. Поред тога, *Л. Ленард* се утврдио као слависта широког профила – историчар, публициста, културолог, лингвиста, историчар књижевности, критичар; активно се појављивао у штампи, сарађујући са мноштвом периодичних издања, међу којима је био и тај часопис, који је објавио рецензију на „Фрулу“ Јанка Купале. Тако да, ето, кога можемо са највећим степеном вероватноће сматрати аутором рецензије у часопису „*Dom in svet*“. А у додаток, поред тога, и једним од првих иностраних познавалаца Купалиног дела (ако не и првим уопште). На такав закључак подстиче нас, поред свега, још и та околност што је он, како сведоче разни извори, добро знао руски и пољски језик, непосредно се бавећи књижевним преводом. Штавише, наш закључак се потврђује још и спроведеном паралелном анализом.

Да бисмо избегли оптужбе за неоснованост, осврнућемо се непосредно на садржај наведене публикације: „Први белоруски песник, Јанук Купала, објавио је своје песме, које је до тада штампао у новинама „Наша њива“ под називом „Жалујкай“ (Подвлачим. – *И.Ч.*). Песме Јанука Купале су као огледало, у којем се одражава душа белоруског народа, његов живот, њихов родни крај; то је попут крика, који излази из дубине народне душе, „крик, да живи Белорусија!“ Песник предвиђа својим саплеменицима да „носе своју кривицу по целом свету“ и да ће се поново „људима звати“. У сличној песми „Човеку“ он поставља питање сељаку:

Еј, реци, човече, / где си судбу задео?
 У поточићу утопио, / ил` пропио и појео?..
 Али песник верује, да ће белоруском сељаку
 доћи боља времена:
 Да је пролеће туга наша, / Као снег и вејавицу, /
 Сахраниће у речици, – / Сунце спалиће ватром...
 И да је већ:
 Близу је тај дан, / Кад часно завладаћемо, / Људима постаћемо / И зе-
 мљу обновићемо...

Добро обавештени познаваоци дела Купале, вероватно ће перципирати цитирани текст као познати. У ствари, он представља адаптирану варијанту те рецензије, коју је написао Владимир Самојло и која је објављена у „Нашој њиви“ [Владак з Казимироўки. „Жалейка“, песньни Янука Купалы // Наша Ніва. - 1908, 15 (28) серпня. №17. С. 4 – 5]. А у вези са тим неће бити сувишно, мислим, да се да разјашњујући аутокоментар, зашто смо у преведеном тексту цитата подвукли назив збирке. Ево у чему је ствар: реч „жалуйкай“ – није словеначка, једнако колико није ни белоруска; ње нема ни у руском, ни у пољском, ни у српском језику, који су познати аутору рецензије; успут, други словеначки историчари књижевности у публикацијама о првој збирци Купале касније су користили словеначки назив аналогичног музичког инструмента – „*piščalka*“. Међутим, реч коју користи доктор Л.Л. не представља обавезно искривљење, као резултат потпуног неразумевања, већ је, вероватније, својеврсна етимологизација, створена из тежње да се пренесе садржај жала-жалоспева, разумети и адекватно примати који помагале су истокоренске словеначке речи познате аутору рецензије – *žalospev* (тужбалица, нарицаљка) и *žalujka* (тужна врба), а такође српске, на пример – жалост и жалостити, пољске – *żal* (жалост, туга патња) и *żaluje* (жалим)...

Међутим, ако наша верзија не изгледа убедљиво, и сам доктор Л.Л. је објавио опосредован приказ – адаптирану варијанту рецензије В. Самојле (Уладака из Казимировке), – онда се и ово, у принципу, може сматрати природним.

А нама остаје само да још једном подвучемо, да је белоруску књижевност на свету први представљао, нико други, до Јанко Купала.

Најискренијим присталицама белоруске културе и њеним најактивнијим пропагандистима припада познати прашки слависта Адолф Черни (1864–1952). Он је бележио белоруске песме, слао у редакцију „Наше њиве“ информације и писма, подржавао чврсте контакте са зачетницима нове бе-

лоруске књижевности и преводио њихова дела. Штавише, истраживањем и популаризацијом белоруске речи А. Черни се бавио скоро целог свога живота. Није пропустио, наравно, ни најважније ствари које су се дешавале у Белорусији на почетку 20. века. Тако да, можемо да кажемо, са сигурном регуларношћу је информисао своје сународнике – Чехе и Словаке – о издању новина „Наша судба“ и „Наша њива“, више пута је обраћао пажњу на песнике Купалу и Коласа [Видети.., *наприклад*: *Čas*. 27-28.11. 1906; 16, 20.01. 1909.]. Још важније, он је скицирао целокупну панораму у аналитичким нацртима „Белоруске националне и културне тежње 1909-1910“ [*Slovansky prehled*. 1911. № 4, 10]. А још је важно напоменути, као нарочито занимљиво и значајно, што је овај чланак Чеха белорусисте такође објављен у српско-хрватском часопису [*Obzor (Zagreb)*. 1911. № 53, 54]. Подвући ћемо: на тај начин значајно су се проширивали опсези распрострањења, ако не саме белоруске књижевности, онда почетне пажње и одговарајућег интересовања за њу.

Мање-више трајне белоруско-југословенске књижевне везе почеле су да се развијају од 1920-их. У њиховом успостављању увелико је заслужан словеначки књижевник и културни радник Јан Шедиви (1899–1969). Био је син Чеха и Словенке, упознат са многим словенским културама, које су му биле блиске по пореклу, и заговорник идеје заједништва Словена, активна веза међу тим словенским народима, који су у његовом времену били мање признати и слабије познати. Између осталог, Ј. Шедиви је доста радио на томе да се Словенци упознају са књижевностима и културама Белоруса, Украјинаца, Лужичких Срба. Много је путовао по разним словенским земљама. Посећивао је и Пољску, укључујући Западну Белорусију (конкретно – Виљну, Новоградок, Мир), сусретао се са многим личностима белоруске културе, књижевности, науке, просвете. Нарочито блиске контакте одржавао је са Францишком Гришкевичем, којег је упознао још у Прагу, где су заједно студирали, а потом, развојивши се, сарађивали су. Уствари, постоје чињенице на основу којих се може говорити, да је Ф. Гришкевич од почетка био главни консултант Ј. Шедивог по питањима белоруске културе и коаутор у неколико публикација разних година у словеначкој штампи. Пре свега, имамо у виду чланак „Преглед најновије белоруске књижевности“, објављен у горепоменутом часопису „*Dom in svet*“ [Hryškievič F., Šedivy]. *Prehled novejšega beloruskega slovstva // Dom in svet. Letnik XXXI*. 1928. S. 36-40].

Ова публикација нас занима у многим аспектима. Пре свега, она привлачи пажњу тиме што не одговара историјско-политичким стереотипима који су ојачали код нас у последње време и које, успут, данашњи аутори покушавају да илуструју примерима деловања Ф. Гришкевича и сличних ње-

му. Уистину, Гришкевич је представљао те друштвене и културне кругове Западне Белорусије, који нису гајили симпатије према Совјетској влади. Ни Шедиви није показивао совјетофилство. Осим тога, неће бити сувишно такође додати, да је часопису „Дом и свет“ у својству оснивача била католичка издавачка заједница, и природно, водио је одговарајућу линију. При свему томе, аутори публикације – Ф. Гришкевич и Ј. Шедиви – осветљавају белоруски национално-културни покрет у историјском континуитету, укључујући у обзир културно јединство западног и источног дела Белорусије, независно од тога што су тада улазиле у састав различитих држава. На исти начин коаутори разматрају и најновију белоруску књижевност, стављајући поред имена Ј. Купале и Ф. Аљахновича, К. Свајака и Ц. Гартног, А. Гаруна и З. Бјадуље, К. Језовитова и М. Чарота, М. Гарецког и А. Александровича...

Не само личност нашег Песника, већ ни историју распрострањења белоруске књижевности у словенском свету није могуће разумети без таквих чињеница, као што је објављени – у најауторитетнијем словенском часопису – чланак Јана Шедивог „Јанко Купала. К јубилеју највећег белоруског песника“ [*Šedivy]. Janka Kupala. Ob jubileju največega beloruskega pesnika // Ljubljanski zvon.* - 1932. November-december. S. 679-687].

Педесетогодишњица Купале као својеврсног симбола белоруског препорода давала је аутору могућност да се осврне још једном на историју и савременост, да разјасни те карактеристике, које је он заједно са Ф. Гришкевичем давао раније у „Прегледу најновије белоруске књижевности“. Али овога пута стваралаштво Купале и национална култура Белоруса уопштено су се интерпретирали у међународном контексту. Полазна поставка Ј. Шедивог је таква: „Међу људима, који су са највећим успехом будили код Белоруса свест националног идентитета, а белоруском језику стекли неоспорни статус књижевног, прво место, без сумње, заузима Јанко Купала. Захваљујући вредностима свог поетског стваралаштва обезбедио је себи укључивање у светску књижевност и скренуо пажњу света на свој непознати народ.“ И у том правцу води се цео разговор – како при општем расуђивању, тако и при анализи конкретних дела.

Непосредну везу са темом до које смо се дотакли има и велики есеј „О Белорусима и белоруској књижевности“ [*Dren Ivo. O Belorusih in beloruskem slovstvu // Luč.* 1933. IX. S. 5-27], чији је аутор такође искрени популаризатор наше културе у словенској средини. Иступао је најчешће под псеудонимима; у овом случају – Иво Дрен. А право име и презиме му је Андреј Будал (1889–1962). Информација о Белорусима и белоруској књижевности је, може да се каже, објективистичка. А мишљења се повремено примају као неоčekивана, јер, опет, разилазе се са широко распрострањеним у последње

време код нас мишљењима. На пример, размишљајући о историјско-политичким процесима у условима глобалних катаклизми и прекројавања карти света, словеначки аутор сматра да су Белоруси, пристајући на бољшевичку владу, „прихватили мање зло из бојазни од Пољске, која се повећава и шири“. А уметност белоруске речи Иво Дрен (Андреј Будаљ) доследно карактеризује не само са љубављу, већ и са пијететом. О томе може изразито да сведочи цитат из његове друге публикације: „Белоруска књижевност припада мањем огранку словенске књижевности, али, нарочито у данашње време, она има неколико одличних песника и прозаика, тако да се њен значај не ограничава само средином у којој се користи белоруски језик, већ за службу да се на њу оријентишу други словенски и несловенски народи.“ [*Dren Ivo. Belorусki pesnik in pisatelj Jakub Kolas // Kolas J. Mladi hrast in druge povesti. - Trst, 1933. S. 65*]. Ако се вратимо на есеј „О Белорусима и белоруској култури“, онда његов значај, са тачке гледишта знања о Купалином стваралаштву, биће пре свега ево у чему: Иво Дрен је сместио Купалину песму, „А ко тамо иде“ у оригиналу (латиницом) и у свом (према ауторској дефиницији, *prostem*, што може да означава и „простом, обичном, буквалном...“ и „слободном“) преводу. Колико нам је познато, ово је први превод славне Купалине песме на словенски језик. И занимљиво је, што је одмах после текста песме на језику оригинала дат следећи коментар: „Ово је белоруска народна химна, коју је саставио Јанко Купала“. А потом, већ оцртавајући панораму развоја белоруске словесности са почетка 20. века, Иво Дрен је приметио: „Да се људима зову!“ Овим узвиком завршава се горенаведена белоруска народна химна, коју је саставио Јанко Купала. И овај узвик најбоље дефинише цело Купалино уметничко стваралаштво. Купала је оригинална, борбена личност, и сада се сматра највећим белоруским песником. Тако је он – будитељ, гласоноша и пророк свога народа“. Између осталог, песма Јанка Купале „А ко тамо иде“ позната је на словеначком језику у четири превода (пored Андреја Будала преводили су га такође Тине Дебељак, Розка Штефанова и Тоне Павчек).

*

Успут, није мање превода те песме и на српском/српскохрватском језику. Захваљујући публикацији В.П. Рагојше [*Купала Я. А хто там ідзе?: на мовах свету / Укладальнік В.П. Рагойша. – Мн.: Мастацкая літаратура, 1982*], у Белорусији је објављен превод познате песникиње Десанке Максимовић; али ову песму су преводили такође Момчило Ђерковић, Миодраг Сибиновић, Дајана Лазаревић.

Веома упечатљив пример пажње и поштовања према Купали у Југославији је то, што је његово стваралаштво било уврштено у својеврсну антологију словенске поезије, коју је припремио Стеван Раичковић (1928–2007) – одличан српски песник и преводилац, академик Српске академије наука и уметности. Овај зборник, представљајући по једног аутора од сваког словенског народа, садржи низове песама мајстора речи, као што су Борис Пастернак, Максим Рилски, Јулијан Тувим, Витезслав Незвал, Лацо Новомески, Кито Лоренц, Јелисавета Багрјана, Алојз Градник, Блаже Конески.

Међу њима је и Јанко Купала, са пет песама на језику оригинала и у преводу на српски језик: „Кад ја пољем идем”, „Наследство/Наслеђе”, „Отаџбина”, „Две тополе”, „Жетва” (“***Сазреле су пољане усева срећних”). Да бисмо стекли представу о овим преводима Стевана Раичковића, представимо прве од њих.

Кад ја пољем идем

*Кад ја пољем идем – клас се свија к мени,
С њим, у души сетан, тихи шапат водим.
Све то, сном зачаран, слуша клас малени.
Клас се к мени свија – док ја пољем ходим.*

*Кад ливадом идем – трава се савија,
Просипа са себе капи с росном водом.
Цвеће ми се жали и клонуло нија.
Простиру се травке под ногом и ходом.*

*Кад ја шумом идем – мирно мисли снујем,
Моћна стабла мотрим сва у низу дугом.
Ту, као на дому, своје песме чујем.
Тихе мисли снујем – док ја идем лугом.*

*Кад у избу банем – мени нешто смета,
Бледа сета сколи, ко у бол да станем.
У плеснивом углу танка сенка цвета.
Мене нешто мучи – чим у кућу банем.*

Наследство

Из прадедовског неког века
Остало ми је наследство гле:
Оно ми увек као мека
Мајчина нежност покрива све.

О њему ми сад бајке бају:
Тај окопнели, пролећни руб
И септембарски шум у гају
И опаљени у пољу дуб.

На њега ми још спомен буди
Сред лине рода са криком тим
И у лишају тај плот худи
Попао селом или под њим.

И јагањаца тужна блека
По паињацима као зов сам

И јата врана крик и јека
По гробовима, с кама на кам.

По ноћи црној, дану новом,
Пазим га као девојчин скут:
Да не науде благу овом
Ил да га не би прогуту трут.

И носим га у живој души
Ко вечне зубље пламени знак
Што у глувила и у тмуши
По забитима просипа зрак.

С њим живе и с њим снују снове
Све моје мисли, сав бескрај тај.
И наследство се моје зове:
Обично, само тек – родни крај

[Раичковић Стеван. Словенске риме. – Београд: Рад,
1976. С. 55–59].

Чак се не удубљујући у анализу, тај, који влада језиком превода, може да посведочи да су песме Купале на српском лепо зазвучале, природно – тако, као да их је написао сам С. Раичковић, песник класичне традиције и великог талента.

У поменутој антологијској збирци преведене песме су пропраћене коментарима. Осим тога, смештен је портрет белоруског песника и кратак чланак-предговор, чији је аутор исти Раичковић. А у поменутом предговору Купала се карактеризује као „изразити лиричар са мелодичним песмама и богатим народним језиком”.

Штета је само што ове и сличне чињенице до сада чак нису сабране и не посматрају се у систему. А још већа је празнина у стварању културно-историјске панораме – то, што, као последица, није проучен став према идеји словенског јединства свих утицајних личности белоруског препорода,

или макар тих чије су позиције у односима према њој имале пуну одређеност.

Као најрепрезентативније издање Купалине поезије у бившој Југославији је, изгледа, сувенирска четворојезична књижица, која је укључила 19 Купалиних песама са преводима на словеначки језик – **Тонета Павчека**, на руски – Максима Горког, Михаила Исаковског, Наума Кислика, Бранислава Кежуна, Александра Прокофјева, Игорa Шкљаревског, на енглески – Волтера Меја [*Kupala Janka – Купала Јанка. Вершы. Pesmi. Стихи. Poems / Prevedli v slovenščino T. Pavček, v angleščino W. May, v ruščino M. Gorki, M. Isakovski, N. Kislik, B. Kežun, A. Prokofjev in I. Škljarevski. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1986. – 146 s. Змест (kazalo): A kdo tam gre? Kmet. Jaz nisem poet. Beloruski sem kmet. Kadar grem... Pesem svobodnega cloveka. Iz pesmi nesreče. Crne oci. Deklica, imej me rada... Pridi... Pozimi v hosti. Ko so v gozdu zacvetale. A ona... Ob reki. Kukavica pa je pela... Kje si, hmelj moj, v zimi bil... Moja vera. *** Sem proletarec. V tem je stvar. Moja veda*].

У чланку под насловом „Јанко Купала – белоруски народни песник” речено је: „Белоруска поезија овога века или, како је још називају званично – нова белоруска књижевност, започиње и данас се умногоме означава именом великог народног песника Јанка Купале. Зачетник, обновитељ и класик белоруске поезије, који је прве своје песме објавио почетком века, тачније – у историјској 1905. години, обележио је целу епоху белоруске поезије, њено ново рођење и успон до европских врхова.” Нарочито треба подвући, да приређено у Љубљани четворојезично издање песама Јанка Купале, на овај или онај начин, постало је узрок веза између језика, народа, књижевника, култура; оно је допринело зближавању и међусобном разумевању, а по великом рачуну – стварању тога што се назива међународним књижевним контекстом.

*

Стваралаштво Купале заузело је почасно место у публикацијама као што су: „Антологија белоруске поезије” (1993) и „Антологија лирике Источних Словена” [Антологија белоруске поезије. – Београд: Српска књижевна задруга, Научна књига, 1993; Антологија лирике источних Словена. – Београд: Rivel Co, 2000]. После непуних 20 година „Антологија белоруске поезије” је објављена у допуњеном издању и, што је у вези са нашом темом, нарочито бисмо истакли, да је посвећена јубиларној 130-ој годишњици Јанка Купале и Јакуба Коласа [Антологија белоруске поезије. Друго, проширено издање. – Београд: Српска књижевна задруга, 2012].

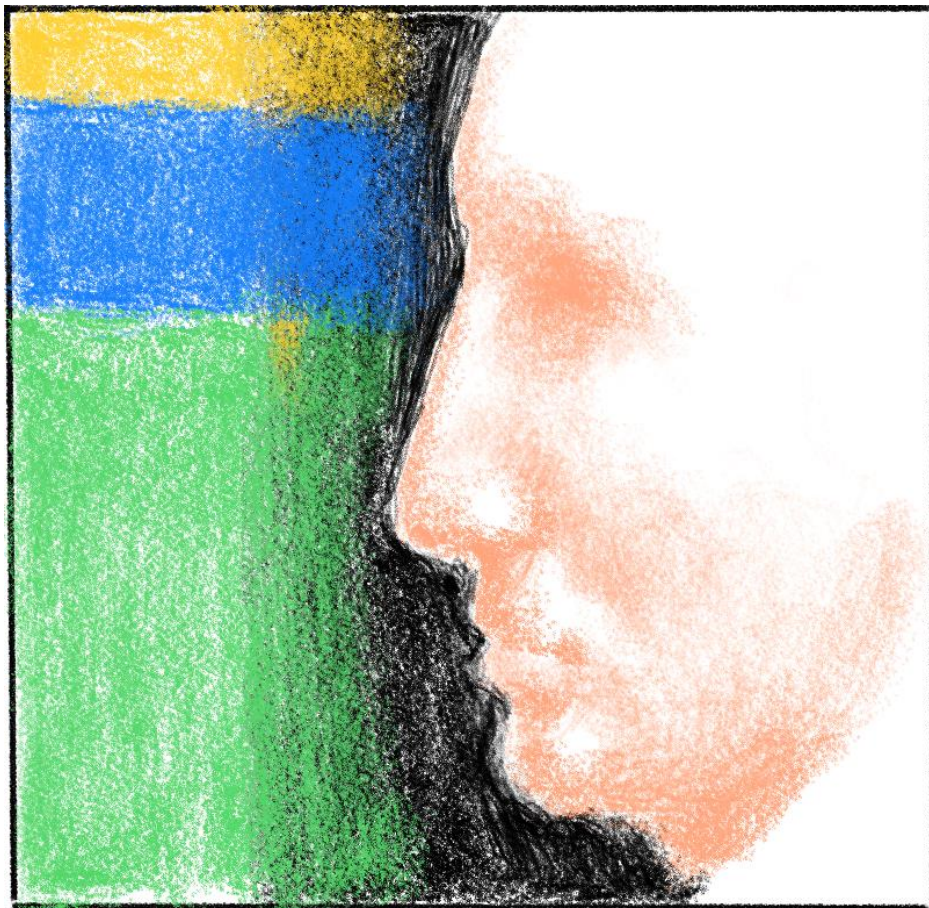
У другим издањима поменуте антологије Купала је представљен са десетак песама, које је превео познати слависта Миодраг Сибиновић. Мо-

жда не треба извлачити неке закључке о томе како стваралаштво нашег Песника схватају српски читаоци уопште. Али једно мишљење – као професионалног књижевника, филолога и издавача – дозволићемо себи да изведемо: „Почетак 20. века у белоруској књижевности обележен је стваралаштвом класика Јанка Купале. Опсег тема, које су привлачиле песника, заиста је широк: од „жалашћу мрачећи песму своју“, да би „свет упознао све песме несрећника“ и непријатељ „дрхтао од истине речи“ (јер у поезији истина много јасније реагује и моћније потреса) до љубавних осећања и описа природе насићених филозофијом. У сваком дрвету – брезе, јавору, храсту, калини – песник открива живот са његовим смислом, аналогичним смислу живота човека. Годишња доба код њега такође упозоравају и подржавају дух. Тако „одбацивши зимске чари“, Купалини јавор и калина започињу нови живот. А храст, у песми овог песника, самотно стоји усред огромног поља. Као и жбун нашег Војислава, он утеловљује сећање, искуство, време, а заједно са тим и немоћ, старење, у којима је „мало је већ лепоте“. Тако је на презентацији антологије Драган Лакићевић – главни уредник издавачке куће која је књигу пустила у свет, у Народној библиотеци Србије, изразио своје мишљење о Купали, коме је посвећено друго издање антологије [Лакічавіч Д. Беларуская паэзія ў Сербіі // Літаратура і мастацтва. 13.07.2012. С. 21].

У последње време поезију Јанка Купале на српски језик преводи Дајана Лазаревић, већ позната као преводитељка „Венца“ Максима Богдановића, а такође и стваралаштва савремених аутора. Успешно се укључила у међународни пројекат превођења Купалиних сонета, организован у Минску, а објавила је и неколико публикација у српској периодичној штампи и у интернет-простору. [Видети.: Купала Јанко. Наслеђе. – Лето. – Шумско језеро. – Девојчици. – Био је то сан... – Слобода. – Над својом Отаџбином. – Волим. – Црне очи. – Моја жена (поезија + биографија) / Јанко Купала ; превела са белоруског Дајана Лазаревић // Исток – часопис за књижевност, уметност и културну баштину, год. VII, бр. 24, (јануар-март 2020). – стр. 77–81; Купала Јанко. Христос Васкрсе! (поезија) / Јанка Купала ; превела са белоруског Дајана Лазаревић // У сусрет Духу – Антологија белоруске хришћанске поезије / прир. проф. др Иван А. Чарота. – Београд : СотриТех, 2019. – стр. 79; Купала Јанко. Белорус. – Неће за вас... – У мраку. – ***Оставите мисли. – Хеј, у свет!.. – ***Своје закључавши. – Земља. – Жетва. – По границама родним и браздама. – Запуштени дворац. – Ја волим. – На великом свету... – За земљу предака мојих... – Моје стрпљење. – Друже мој. – На суд. – Међу гробовима. – Зашто? – Отаџбина. – За отаџбину. – Пчеле. – Наше домаћинство (сонети) / превела са белоруског Дајана Лазаревић // Јанка Купала – Санеты. – Минск, 2019. С. 118–130; Купала Јанко. *О Јанки Купа-

ли. – У мраку. – Белорус (поезија) / Јанка Купала; превела са белоруског Дајана Лазаревић // Звездани колодвор, год V, бр. 16, јануар-фебруар 2019. – стр. 36-37; Купала Јанко. Дечак и пилот / превела са белоруског Дајана Лазаревић. // Књижевни преглед, год. IX, бр. 16, јануар-фебруар-март 2018. С. 127; Купала Јанко. Подигла се Белорусија / превела са белоруског Дајана Лазаревић. // Књижевне вертикале, бр. 13, септембар – децембар 2017. С. 169; О, да! Пролетер сам ја!.. (поезија) / Јанка Купала ; превела са белоруског Дајана Лазаревић. // Маладосць, но. 8, жнівень 2017. – стр. 60; 28. "А хто там ідзе?" па-сербску ў перакладзе Даяны Лазаравіч / Јанка Купала ; превела са белоруског Дајана Лазаревић. // Созвучие (Сугучча). <http://sozvuchie.by/poeziya/item/2902-a-khto-tam-idze-pa-serbsku-perakladze-dayanu-lazaravich.html> (5.4.2018.)].

О КЊИГАМА

Данко Стојнић: „Профил“ (2020)

Иво Мијо Андрић

МОСТ ИЗМЕЂУ ЗБИЉНОГ И НЕСТВАРНОГ

(Stjepan Zelenika, *Most svjetova*, Fojnica: Štamparija Fojnica, 2018)

Књижевник Стјепан Зеленика има занимљиву биографију и особну повијест. Рођен је, како сам каже, 1958. године у Кисељаку гдје никада није живио, а од најмлађе доби живи и ради у Крешеву гдје није рођен. Тако су те биографске чињенице и факти умрежене вољом судбине и здравства тога времена. Могуће је да је то, у мањој мјери, одредило његов животни и књижевни пут, јер се од раног дјетињства почео занимати за знанствену фантастику и читати бајке и басне познатих писаца. Ту литерарну оријентацију уградио је и у властити стваралачки код, па је још у младости записивао тајне живота бајковитих бића и насељавао их у простор гдје живи. Тако је, уз остале, настао и његов најновији роман *Мост свјетова*.

Радња романа, подијељеног у 29 глава, одвија се у крешевском крајолику. Временски је неограничена, јер започиње у доба првих ископавања руда у мјестима око Крешева. Било је то вријеме када су приче о непознатим митолошким бићима какви су патуљци и виле будиле и распаљивале људску машту и доводиле је на руб реалности. На томе рубу нашао се и надарени писац Стјепан Зеленика. Истина, у првој фази као читач прича о другим свјетовима и бићима, а касније и као записивач властитих идеја, мисли и фантазија обликованих у романескна прозна казивања.

Стварни јунаци његове прозе су људи из народа чија су имена; Мијо, Иво, Анто, Перо, фра Мато, Ката, Лојо, Јуре, Јања, Фрањо, Ивуша, Нико, Маринко, Сулејман, Буљан и многи други чији се животи творе, плету и на допуњују на земљописном простору смјештеном између планина Меоршје, Тмор, Височица, Враница, Зеџ, Лопата и Инач. Ту, у мјестима Вранци, Љесковик, Средње Чело, Баошићи, Костајници и Крешеву као средишњој чаршији, уз људе из збиље, живе пишчева подземна и надземна бића и патуљци из дружине Зелен Пана. Њихова имена Колутко, Црнутко, Смијуљко, Шапутко и др. одражавају њихове карактере и задане им литерарне улоге у режији Стјепана Зеленике. До њих су виле Дора, Веселка и Слушка, али и опасни предатори Радоста и Гороста.

И док људи у крешевским рудницима трагају за каменом-кристалом енергије или бисером мудрости, дотле се митска бића боре за свој комад

простора под небом и за голи опстанак под земљом. Живот тога узајамног несклада испуњен је свакодневним и сваковрсним догађањима која писац помно прати и биљежи те уграђује у свој Мост свјетова. Основна задаћа тога моста јесте одржање каквог-таквог склада између оних коју дијеле простор и вријеме, а који се скоро у свему разликују и у много чему надопуњују. Пронађени камен мудрости или енергије је остављен на сигурно мјесто, а радња тече кроз стољећа од Римљана преко Дубровника и турских времена. Док једни освајају, други се повијају попут грана на вјетру и траве под водом.

Фантазија Стјепанова спаја спојиве и неспојиве дијелове повијести, гради куће и стазе од корака који иду усусрет новом времену надзираном од духа Покола који је ту да спријечи, а не да лијечи. Зато у народ као казна долазе епидемије куте и сушице које односе нејач и мање отпорне на временске мијене и земне тегобе. Пан – цар подземља свакога прољећа излази из свога станишта да осјети дах природе и дух земног живота. Успут, као изненадни и непожељни гост, уноси неред међу чобане и вриједне ратаре и мотри на мјештане, укључиво и фратре који кроз проповиједи шире вјеру у живот на неком другом свијету. Је ли тај свијет повезан мостом са осталим свјетовима, то је тема за неку другу причу са сретнијим завршетком. Ова прича обилује хармонијом неслоге и сукобима у којима се укрштају мачеви и друга убојита оружја. Борбе вила, патуљака и других елементарних бића привремено удаљавају Пана од потраге за кристалом у коме се крије велика тајна. Иреално у сразу са стварним, нити губи нит добива битку. Све се врти у кругу који краја нема. Тако је и с људима и њиховим животима, док ти животи трају. Циклика рађања и умирања понавља се од генерације до генерације, отварајући странице никад до краја прочитане књиге.

Панова потрага за имагинарним кристалом енергије у реалности је успоређива са црквеним завјетним прстеном на понизност, поштење и скрушеност. Живот тече једнако и с једним и с другим, како би текао и без једнога и без другога. Збиља смо ми који смо ту, а све друго је уобразиља оних који су јој склони. Фатаморгана је било и бит ће је док је овога свијета. Злодуха такођер. Они се јављају да би истресли отров и када обаве тај нечасни посао, повлаче се у своја тамна склоништа. Њима никакве молитве не пријече пут. Ни фратрове, ни народне, а тиме ни божје.

Стварни живот је оно што на крају романиране приче сустиже мјесног месара Јозу. Под теретом посла којег је радио, одао се пићу и кад му син ожени лијепу дјевојку и подари унука, он у њему препозна лик преображеног Пана у страдалог младића Иву Брњу. А нико не зна колико то сазнање боли у пиће огрезлог месара, чије су руке узеле многе животе. Не

људске, већ других живих бића која нам служе за храну. Те тужне чињенице људи нису ни свјесни када властиту глад и похоту гасе животом других бића.

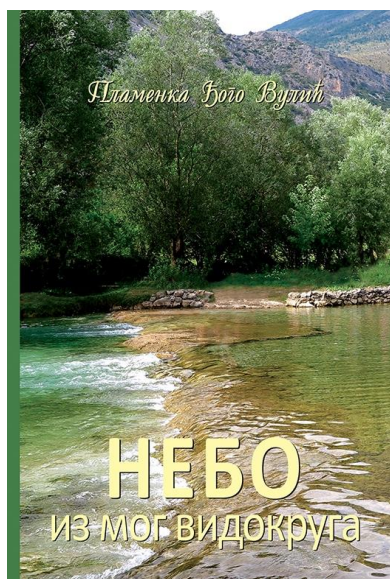
Причу о стварном и фиктивном књижевник Стјепан Зеленика обогатио је језиком простора на којем живи и говором људи из прошлих времена. Има ту кованица какве су: *безбели, моревит, богодар* и друге, али има и ријечи какве и данас сусрећемо у руралним босанским срединама попут: *ишће, максуз, болан, мнијем, сриктати* итд. Разумије се, ту је и много турцизама који су свеприсутни у данашњем босанско-херцеговачком говору. То је свакако добра страна аутентичне лексике народа овога краја, која је све изложенија надирућим англизмима и примјесама старих и нових германизама увезених из аустроугарског и овог времена. Не зато што једни требају имати предност у односу на друге, већ због традиције коју је добро сачувати зарад прошлости која је конститутивним дијелом људи тога земљописног простора.

За читаче који воле басне и бајке, а то су махом они млађих узраста, роман Стјепана Зеленике изнимно је занимљив и привлачан, како су и мени у дјетињству биле занимљиве књиге Карла Маја. Но, и старији ће у њему пронаћи доста штива које ће их везати уз књигу до последња странице. То је и била задаћа Стјепанова, коју је остварио на најбољи могући начин.

Оливера Шестаков

НАЈЛЕПШИ БИСЕРИ У ОГРЛИЦИ ЖИВОТА

(Пламенка Ђого Вулић, *Небо из мог видокруга*, Београд: Креативна радионица Балкан, 2018)

Збирка кратких прича *Небо из мог видокруга* Пламенке Ђого Вулић представља својеврсни дневник одрастања и сазревања, у коме нам ауторка са умешношћу искусног прозаисте открива и описује догађаје, емоције и преображаје који су неизбрисиво обележили њено детињство и младост, пружили јој фундамент и одредили видокруг за цео даљи живот и стварање.

А детињство Пламенке Ђого Вулић било је бајковито, лепо и безазлено, као код све срећне деце „слободно као ветар и мирисно као најлепше руже“, како га је ауторка описала у причи „Бакина порука“. Као у бајкама смењују се и преплићу стварност и фантазмагорични прикази дечијег царства. Издвојићу само неке од прича са таквим елементима: „Дан великог страха“, „Змијски цар“, „Да запалимо вука“, „Стуб светлости“, у којима безгранична дечија машта наткриљује реално.

Није лако написати добру кратку причу. Она мора да заинтересује читаоца, да има чврсту композицију, да наративна течност тече без расплињавања и детаља, да буде сажета и заокружена, а ликови представљени само главним карактеристима, као на кроки цртежима. При свему томе, требало би да носи одређену поруку, везано за тему и период о којем прича говори. Све ово изискује књижевни дар и умешност аутора, који Пламенка Ђого Вулић свакако поседује, судећи по причама у овој књизи.

Осим изузетних описа природе, који су дали печат и препознатљивост Пламенкиној лирици, у наративном казивању има много симболике и лирске обојености пејзажа, завичаја, годишњих доба, сјаја смарагднозелене реке, мириса пролећа и мајских трешања, врелине лета која опипљиво леуља изнад усијалог асфалта и руменила октобра. Цитат из приче *СЕНКА*

ТАЈНЕ који сам издвојила, најбоље дочарава Пламенкину дубоку, суштинску везу са природом, остварену још у детињству, које је провела у изобиљу сунца и воде, што је свакако обликовало њен карактер, као и менталитет људи тог поднебља.

„Поспано се њихало лето на измаку у баштама распуклих нарова и у рошавим листовима већ обраних смокава. Јесен се тек наслућивала у утихлој песми цврчака. Меки лахор је промицао, нежан и топао, кроз разгранате крошње дрвећа, још пуног живота.“

Оно што чини посебну вредност прича у овој књизи су животне поуке и поруке које оне носе, а које им дају васпитни и едукативни карактер.

„Тако научих једну лекцију пре свих осталих-да не треба говорити све што мислимо. Тајне у нама некада су путокази који нас штите од страдања“.

„Учитеља, благог погледа и увек широког осмеха и данас се радо сећам. Научио ме да је школа као шкољка са најдивнијим тајнама, а школске догдовштине најлепши бисери. Научила сам да живот има много дана и да сваки дан има свој сан“ (цитати из приче Сан једног дана).

Ауторка кроз приповедање поставља филозофска питања која су израњала током њеног сазревања, али даје и одговоре којима је животно искуство учило. Увек лебдела, како сама каже, у некој измаглици стварног и нестварног, убеђена да је оно што многи сматрају немогућим, у ствари могуће, да се може видети и осетити неким скривеним чулима. *„Могу и летети, била сам убеђена, а скоро да сам и сада у то сигурна“*, речи су које најбоље осликавају Пламенкин доживљај света и могућности које нам се отварају, као и њену поетску душу, за коју не постоје границе које поставља реално (прича Дан великог страха). Као пример ауторкиног животног оптимизма истакла бих завршетак приче Погрешна љубав:

„Шта год да се дешава, живот се може наставити. Ништа није тако бизарно да би се живот узалудно превремено зауставио. Животни часовник мора слободно да куца, јер само он зна када ће вечна тишина зауставити његове казаљке“.

С радошћу и посебном сетом, ауторка се у причи *„Немој ме засмејавати“* сећа гимназијских дана, као најлепших бисера у огрлици живота, када је први пут осетила наговештај буђења љубави и онога што ће живот тек да јој донесе.

Нит љубави провлачи се кроз све приче и повезује их, златна нит која тка суштину и лепоту на платну живота, даје му боје и смисао, радост и благодет. Љубав, племенитост и истина чине тројство у коме обитава Пла-

менкина душа и све оно што њу испуњава и чини је добрим човеком и писцем – ствараоцем.

Осим златне нити љубави, кроз готово све приче у овој књизи, као сребрна нит, провлачи се и река, која протиче кроз место Пламенкиног детињства и симболички представља животни ток, развој и преображаје, исказане кроз ретроспективно казивање. Река се мења сваког трену и дана, одражавајући промене годишњих доба, као симболе животних доба и сазревања човека.

Пламенка Ђого Вулић није отворена књига. Потребан је напор и воља да се та књига отвори и да се докучи сва лепота и дубина њеног литерарног израза. На страницама те књиге откривамо безрезервну истинољубивост, храброст и потребу да помогне слабијима, непресушну жељу за учењем и сазнањима, стремљење ка правим животним, моралним и духовним вредностима, формираним управо у детињству. Кроз борбу са ветрењачама, тугом и разочарења, до испуњења и среће, огледа се Пламенкина упорност, одлучност и непресушни оптимизам у сталном напредовању и развоју, личном, интелектуалном и духовном. Небо из Пламенкиног видокруга је зато ведро, осунчано, чаробно. Лежи у корпи од грања старог багрема и брижно чува њена сећања и њу саму.

Светлост са неба из Пламенкиног видокруга осветлила је стазу којом се она и данас успење до звезда, у потрази за љубављу и миром. Тај стуб светлости са неба светли увек у Пламенкиним очима. И када се појаве облаци и киша, она изроди дугу, у чијем шареном луку почивају најлепше боје детињства.

Дајана Лазаревић

САВЕТИ ОЦА ПУНОГ ЉУБАВИ

(Советы любящего отца: Избранные поучения святителя Николая
Сербского (Велимировича) / пер. с серб. проф. И.А. Чароты, Полоцк:
Спасо-Евфросиниевский ставропигиальный женский монастырь в г.
Полоцке, 2020)

*Бог није створио људе за погибију, него за спасење.
Има ли баштована који, сејући поврће, жели да му се поврће
сасуши и пропадне? Једину жељу Бог има:
да се сви људи покају и од зла поврате.*

Свети Владика Николај (Велимировић)
(1881–1956)

Када први пут узмемо неку књигу у руке, још не знајући њену садржину, свесно или несвесно ми се упознајемо са „телесним“ делом књиге – њеним форматом, тежином, бројем листова. Понекад нас књига привуче својом једноставношћу, понекад украсима на корицама, илустрацијама, привлачним насловом, познатим именом писца или издавача. Понекад је довољно само да отворимо књигу, прочитамо неколико речи са било које странице и... љубав је рођена!

Не постоји човек у Србији који није чуо за Светог Владика Николаја (Велимировића) – поред његовог помињања у цркви, на окупљањима после службе, али и на бројним књижевним сусретима, многе улице у разним градовима Србије носе име Владике, многе књижаре се хвале издањима управо његових дела, основна школа у Шапцу носи име „Николај Велимировић“, а позната су и ходочашћа у Манастир Лелић, који чува мошти Владике и његова је задужбина. Многи у својој кући држе икону Светог Николаја Жичког, а под том синтагмом је Владика познат од 2003. године, када га је Српска православна црква канонизовала као свеца.

Осим у Србији, чини се да је Владика Николај веома добро познат и у Белорусији, и то највише захваљујући једном човеку – не свештенику, већ, како је популарно рећи данас: „човеку из народа“ – проф. др Ивану Чароти, академику, познатом слависти и србисти. Проф. Чарота је много заду-

жио српски народ и културу, будући да је око четири и по деценије свог живота уложио у борбу за српску реч у братској Белорусији. Данас, када већина људи јури за неком имагинарном славом или новцем, газећи безобзирно преко других, Србији се посрећило да има оваквог заступника на својој страни, као што је проф. Чарота, и као таквом, морамо му се дивити и поштовати његов несебични лик и дело.

У последњих неколико година проф. И. Чарота је превео на руски језик задивљујући број књига Св. Владике Николаја, а које су изашле у издању „Дмитрија Харченка“ у Минску: „Мисли о добру и злу“, „Молитве на језеру“, „Чудеса Божја“, „Поуке за сваки дан у години“, „Духовне поуке“, „Мисионарска писма“ и „Шта да радимо, да би боље живели“. Ту се овај низ не завршава, јер ове године је светлост дана угледала још једна књига „Савети оца пуног љубави – изабране поуке светитеља Николаја Српског (Велимировића)“, у издању Спасо-Јефросинијевског ставропегејског женског манастира у граду Полоцку (Белорусија).

На почетку ове препоруке поменули смо како читалац бира књигу, а одговорно можемо да тврдимо, да ова књига има невероватну моћ да привуче сваког богољубног и истинољубног читаоца. Књига је посвећена 85-огодишњици рођења Високопреосвештеног Филарета, Почасног Патријаршког Егзарха целе Белорусије, обogaћена иконама и историјским фотографијама Владике Николаја, и, оно најважније – ризница је најдубљих и најлепших мисли Владике.

Познато је да је Владика Николај писао једноставним стилем, разумљивим сваком човеку, био он свештено лице, човек од науке или ратар. Тим лаким, а довитљивим, народним језиком, Владика је објашњавао дубоки смисао Вере, однос Бога и људи, давао савете за здрав живот у складу са начелима Вере, молитве, одговарао на најкомплекснија философска питања. Током читања његових поука, не можемо да останемо равнодушни и не можемо да се не замислимо о начину на који водимо живот, свакодневним мислима које нам дају снагу или нас трују, нашем правилном или неправилном односу према молитви и Богу. У томе је највећа снага ових мисли – наводи и нас да мислимо!

А савршене поуке Светог Владике на савршени руски језик превео је проф. Иван Чарота, представљајући још један српски бисер непроцењиве вредности православној и рускоговорној браћи. Не сумњамо у будући успех ове књиге и њено освајање читалачких срца, а са таквим упосленим тимом и поукама, позитивних реакција мора бити у изобиљу.

Српска култура и народ су, свакако, захвални на овој пажњи и не заборавимо речи Владике Николаја да је „образован – онај ко има образа.“

Иво Мијо Андрић

НОСТАЛГИЧНИ ВЕРСИ О ЉУБАВИ

(Ivana Pranjkic, *Небеска гласба*, Zagreb: Kerigma-Pia, 2018)

Мало је данас пјесника који кроз поезију друтују с природом, и чији верси извиру из реалног живота који нас окружује, и плијени својом љепотом и неуништивошћу. Већина стихотвораца тежи за нечим новим, невидљивим и неосјетним, тако да се поезија претворила у неку врсту иреалног поимања свијета и свега што он нуди и дарује. Зато се пјесма све мање тражи и чита као духовно надахнуће и вјера у постојеће и лако разумљиво. Осим, дакако, пјесме која је углазбљена, и коју сви љубитељи лијепога радо слушају.

Поетеса Ивана Прањкић не припада том кругу лирских експериментатора, и њезина поезија чврсто је на земљи којом ходи, коју искрено воли и у коју бескрајно вјерује. Похвално је то у данашњем времену које пати од вишка страсти и мањка емоција. А пјесницима су емоције одувјек биле храна, сунце, вода и зрак, без којих нема опстанка ничег што постоји.

У збирци пјесама *Небеска гласба*, Ивана је на најбољи начин, мишљу и ријечју, демонстрирала своју приврженост и љубав према свему што је окружује и што јој пружа животна задовољства, срећу и бескрајну радост. Отворила је душу, расплела мисли, разбудила осјећаје и запловила пространствима мора, ријека, језера и небеса, да би нам показала какве све љепоте нуди природа, и шта све пропуштамо ако се затворимо у градске, собне и особне љуштуре и умне крлетке.

Збирка је подијељена у два дијела, без одређених наслова који прате друге књиге. Рекло би се, и без претензија да обухвате све што поезија нуди животу, а живот поезији. У првом дијелу су пјесме у којима превладавају околични и интимни мотиви. Кроз те пјесме допире небеска гласба, чује се птичји пјев као молитва, види се жива слика јесени. */У срцу чујем пјесму збора небеског, страх ме је да јој ноте запишем. Хоће ли пјесма изворна бити, кад је моја рука на папир утисне?./* - (*Небеска гласба*).

У њима се назире обриси мора, линије на пијеску, ритам живота, цвијет поред пута, љепота као дарована и узвраћена љубав. */У љепоти небо се са морем спаја, да у њега сунце зађе. То смишљени је чин љубави, у којем душа мир свој нађе./* - (*Љепота је као љубав*). Из њих извиру наде, чежње, сунчева

свјетлост, топлина ријечи и све оно чему тежимо и што желимо. */Пред свјетлом нестаје мрак, откривају се скривени путеви. Под свјетлом се види све, чак и недоступни кутови./* - (Плоче бијеле).

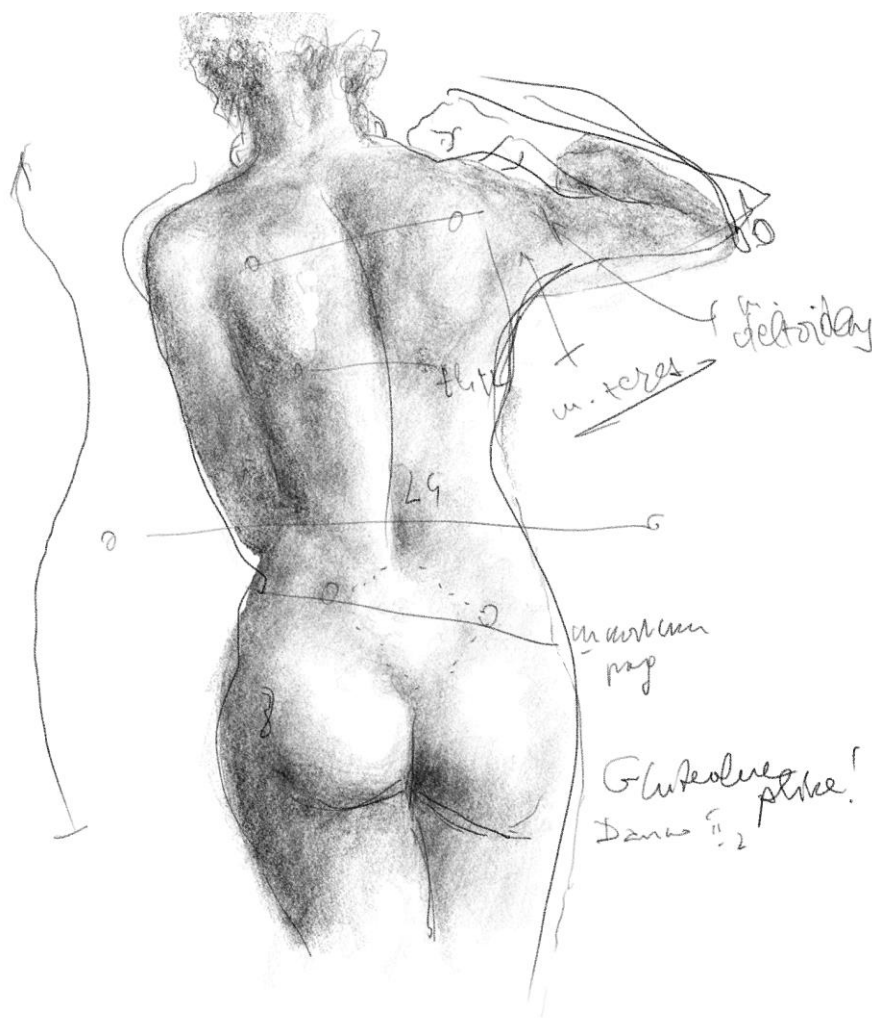
Поезија Иване Прањкић обилује бројним дескриптивним детаљима. Она је минијатурист који све види и који у стихове урезује слике што се лако памте и препознају. Њих сусрећемо на сваком кораку кад крочимо у природу, или док шетамо градским перивојем. */Сунце је опет засјало, небо се открило у плаветнилу свом; полетјеле су птице, засвијетлио град; оживјеле су празне улице.* – (Сунце је опет засјало).

Други дио збирке испуњен је пјесмама завичајних и домољубних мотива, те обитељских реминисценција. Пјесникиња је рођена Сплићанка и Далматинка, а писци из тих крајева препознају се по говору и дубокој вези са крајем из којег су им коријени. Премда живи и ствара у Загребу, њезине су мисли и осјећаји окренути к јуту и свему што га чини посебним и пожељним. Тај дио, или циклус, започиње емотивном пјесмом *Сјећање на дједа*, која буди жал и бол за драгом особом из њеног и свих наших дјетињстава. Дјед или ноно, како га Далматинци зову, блиска је и драга људска појава која се памти до краја живота и чија се доброта цијени иштује у сваком времену и невремену. Ивана се свога ноне присјећа с тугом и носталгијом дјетета које чува успомене у најфинијем кутку свога бића. И о њему пјева с топлином коју никакве невере не могу охладити и прекрити забором. */Сад те се сјетим са сузом у оку, али радосна због минулих дана. Јер, дао си ми љубав неизмјерну, која од тада вјечност испуњава./*

Идентичан емотивни набој налазимо и у пјесми *Збогом мајко*, коју је пјесникиња посветила својој рано преминулој мајци. Мајка је носитељица живота и без ње би овај свијет био немогућ, а без њезине љубави и незамислив. Од мајке се пјесникиња опростила стиховима који буде сјету и чувају наду као праисконску вјеру да је сутра вјечно. */Сви дани твоји већ су прошли, и ноћи на путу твојем; завјеса се подигла, отворило небо; сад вјечност је пред тобом./*

Отуда је код ње присутна потреба да љубав блиских особа којих више нема, надомјести љубављу према драгој особи с којом започиње нови заједнички живот. Још ако је та особа пјесник, као што је и она сама, тада та љубав добива на снази и интензитету и прераста у чисту љубавну поезију или поезију љубави. То се најљепше види из пјесме *Теби*, у којој поетеса поклања својој љубави ове топле ријечи: */Гледала сам свијет отвореног погледа, али нитко није уочио бисер док нисам тебе упознала. И зато сам га теби са срцем поклонила./*

Бољи крај поетизираних прича Иване Прањкић, у чијем се завршном дијелу налазе пјесме писане изворном чакавштином не може замислити; па зато, завршавајући овај кратки приказ, препоручујем књигу за читање свима који воле и који без љубави не виде свој живот и свијет око себе.

Данко Стојнић: „Леђа“ (2020)

Слободанка Шаренац

У ВЕЧНОСТИ ПРОЛАЗНОГ

(Милијан Деспотовић, *Хаику : избор*, Београд: Алма, 2019)

О хаику поезији је доста писано до сада, мање о тренутку просветљења и спознаје, врхунцу песничког надахнућа, који истински љубитељ поезије осети читајући хаику стихове. Савршенство додире човека и света, помало говори и о сетном немиру због губитка ухваћеног јединства, и лирског Ја, што се откида у пропорционалном односу са временом, које струји заокружујући делић живота, истовремено. Тај тренутак на различите начине присутан је у нашој хаику поезији. Суочавамо се са деловањем поетичких поља што струје и заводе читаоца, на први поглед као песма сирена, иако је доминантнији постављени поетички задатак за читаоца. Познато је колико хаику поезија тражи самосвесног и активног читаоца, али и осетљивог на регистар разнородних лирских гласова, ухваћених у јединствен поетички спектар. Тако остајемо затечени пред разноликошћу лако саображених поетичких струја, које рађају јединствен лирски доживљај. Управо, та лепота калейдоскопски посматране стварности, изненађује и привлачи нас и у хаику стиховима ове збирке.

Један од родоначелника овог жанра код нас, Милијан Деспотовић, у строгу форму хаикуа уткива топлину лирског гласа чисте поезије, тананост елегичне ноте блиске проосећаној тузи песника романтизма, у којој ненадано дотакне искрећи бол, динамичност кретања у дескриптивним пасажима, резигнираност мудраца у стоичком преиспитивању живота и света, драмски интониран импулс у контрастирању мотивског слоја хаику стихова.

Избор хаику стихова Милијана Деспотовића, сажет у 123 хаикуа, отвара богатство света поезије, који попут цвета сакупља рудиментарну снагу речи моћне да мења и преображава стварност, лепоту надахнућа платоновске провинијенције, снагу истине која као бол опомене на трагичку узвишеност живота, и враћа наду да је живети поезију, у ствари, највећи дар.

Нигде тако близу две истине не опстојавају као у богатој једноставности хаику стиха, у коме човек тражи, а песник открива готово неподно-

шљиву лакоћу живљења и трајања у лепоти истине о узалудности човековог настојања да утиче на окамењени круг узрока и последице у свету.

Овај избор хаiku стихова оцртава временски циклус, период од зиме до лета, иако је време, показује се, категорија раслојена у интервале, различитих нотификација. Унутар полугодишњег циклуса преплићу се временске границе других годишњих доба, која дају илузију протока времена. На тај начин форма збирке хаiku стихова пружа привид „ нормалног“ протока времена унутар чијих се граница концентрични кругови заокружених временских целина смењују, некад сукцесивно, некад неочекивано.

Протицање времена организовано је континуирано, од зиме ка лету, али унутрашња структура временских низова говори о некохерентном поретку. Ствара се, дакле, привид уобичајеног протицања времена. Годишња доба као циклуси доносе дескриптивне сегменте обојене динамичношћу живота, учауреног у привид, некад драмским импулсом, елегичном нотом записа, лирским ткањем суздржаних рефлексја.

Линеарни ток времена прекида убрзаност ритма смењивања годишњих доба, ван логичког следа. Концентрични кругови чине колоплет годишњих „зона“, сведоче о шароликости спектра доживљајног света лирског субјекта, са свом сложеношћу исказа заоденутог у поштовану форму хаiku стиха 5 + 7 + 5, уз незнатна одступања. Сажето је богатство света у годишњим циклусима ухваћеног времена, које слојевито показује стихијност промена у свету у коме живимо, при чему је природа, у хаiku оквиру, амалгам тог света.

Уводним хаikuом збирке представљен је контраст између ружа у вази и снега који веје, и отвореност лирског субјекта ка две перспективе посматрања, и истовремено, два временска тока збирке: циклусу пролећа (57 стихова) и циклусу зиме (23 стиха), што чини у укупном збиру 2/3 стихова збирке. У дијалогу две перспективе, два слоја, стање статичности, увод је у посматрање врменског, животног круга из позиције лирског субјекта и песника. С друге стране, присутно је међудејство унутрашњег простора и спољашњег на лирског субјекта, посматрача, чији доживљај региструјемо у форми хаiku стиха. Инсинуира се заустављеност временског тока у једном одређеном тренутку цветања, раста и зрелости, али са ограниченим трајањем, што репрезентује слика ружа у вази. Друга слика, слика снега што веје, и потиरे трагове живота, упућује на непомичност тренутка, коначност и вечност као оквир посматраног. Човек је распопућен између пролазности и вечног, подједнако окренут једном и другом. Тренутак распопућености човека, прекинут је упозорењем што исијава из песничке слике.

Слика старице, која може бити и мајка, и брижни савет лирском субјекту асоцирају на топлину породичног огњишта, прожетог мирисом дуње. Драги и блиски свет оживљава у мирису дуње, везујући мисли о пролазности живота и вечности као оквиру, са носталгичном везом човека и породичног дома. Иако се сугерише одређени годишњи интервал, слике говоре о смењивању збивања, затамњивању сете тугом, преласком у други простор, који само наслућујемо. Свет преплављен месечином указује на прозирност, паучинасто саткане слике од патине сећања. Неколико хаику стихова у оквиру циклуса зиме доносе уобичајене дескриптивне пасаже зимског пејзажа, али слике месечине, благе, расипајуће, лирски нијансиране, која мења изглед посматраног, говоре о постојању двоструке перспективе. Један хаику у овом циклусу посебно се издваја, по лепоти и једноставности израза, а поетички се уобличује у двојној улози лирског субјекта/песника. Саговорник ветар говори о поетичком сагласју дијалога лирског субјекта/песника са природом и исписаном поруком на снегу. Сенка је у овој збирци хаику стихова врло често рефлексија песничке слике. У структури хаику стихова ове збирке сенка је одраз стварности, што говори о могућности уткивања платонистичког погледа на свет, али и стварања ефекта огледала. Стварност и одраз у форми сенке говоре о постајању две слике, при чему одраз говори о слици стварности, што је битно за поетичку основу ове збирке.

Опет, посредством слике месечине, ступамо у други простор, лако корачамо у обележавајућу смену временских циклуса, неосетно закорачимо у циклус зиме, који се усложњава на семантичком плану збирке, обременјивањем новим значењима мотивског слоја. Драмски импулс укотвљен у лиричност дескриптивног слоја говори о лепоти заустављеног тренутка пролазности и најављује у магновењу – долазак непознатог, немиром најављен трептај новодолазећег.

Песничка слика зиме говори о двострукој перспективи: метла пред вратима као знак упозорења на снег што непрекидно веје. Две слике у оквиру једне се не искључују, говоре о истом, неминовности и трајности, али и страху од коначности и немиру, који се осећа. Присуство неспокојства, још је видљивије у хаику у коме звучни слој рефлектован у ударцима секире, уоквирује слику зиме, одјеци упозоравају слутњом. Слика старице симболише зимски пејзаж, и у хаику стиховима из зимског циклуса, осим што укључује мотив самоће, служи за представљање још једне занимљиве особине песничке слике овог стиха. Песничка слика се разлаже на опис и објашњење описа/илустрацију, и у таквој структури крије се суштина значења. Песничке слике зиме сугеришу формирање мотивског слоја осенченог мо-

тивом пролазности. Временске завесе се отварају и затварају и на позорници природе на предлошку годишњих доба мотивски слој се обогаћује укључивањем нових мотивских јединица.

Сунце најављује нови циклус, плима светлосне енергије упућује на слављење живота. Лирски нијансиран стих открива непосредност дешавања у природи, комуникацију видљивог и невидљивог, звучног и визуелног. У прозирности летње месечине огледа се природа, ветар отвара позориште снова, наговештава се више могућности у простору на граници стварног и нестварног.

Временски циклуси говоре и о позицији лирског субјекта и песника, који посматра живот и свет око себе, уроњен у слике природе и збивања у њој, некад видљив, некад невидљив. Лирски субјекат ослушкује промене у природи, прати откуцаје невидљивог часовника у природи, слуша говор тишине и наговештаје оног што долази, и у описаном кругу времена, видљиво се бележи мотив пролазности.

Стихијност промена крије се у ћудљивом току реке, слузав траг пужа открива силовитост хука реке, а лирски субјекат је затечени посматрач. Лепота цвета зове позива, док у заносу протицања времена, постоји промена. Тајновити су путеви што се отварају занесеном оку лирског субјекта, док време круни проживљене тренутке заноса и отичу као река, коју нико не може зауставити. Све је у наговештају и преплитању, ненадано живот и смрт. Хаику стих у коме дуга сенка роде прекида крекет жабе открива природу у којој се наговештава и мотив смрти. Бескрупулозност прождирања бића остаје као наговештај у песничкој слици хаику стиха, коју видимо у перспективи сенке и одраза. Врло вешто лирски субјекат пратећи сублимишући ток наговештаја, преплиће лепоту заноса, тајну што се наслућује и изненадну, а присутну борбу живота и смрти.

Сећања извиру из прошлости и видимо, не само чежњу за топлином породичног дома, и сетним мирисом дуње, већ и за љубављу. Сегментизују се у песничкој слици у детаље, инсинуирају тајновитост. Цвет багрема у коси, лептир и нечујни корак, који се ослушкује, скривена стрепња лирског субјекта, заокружују давну љубавну причу.

Смењују се слике годишњих доба/ збивања, носталгични ехо струји стиховима, бојећи сећања лирског субјекта. Израћа стих у коме доминира звук љутог северца, преноси се као туга, помера капију, при чему лик старице ишчезава, као и пробуђено сећање. И, одједном, као сновиђење, у је-сењој магли, долази мајка. Увођење мотива мајке повезано је са ликом старице, присутним у неколико хаику стихова .

Асоцијације на топлину породичног огњишта везују се за лик старице, која може бити и мајка. Мотив самоће, у семантичком склопу зимског пејзажа, зрачи у метафоричким сликама. Сlike ишчезавања старице и појављивања мајке као сновиђења, преклапају се и повезују хаику стихове у јединствен семантички план. На необичан начин, лирском линијом сете, сликама самоће и пролазности, наговештаја и слутње, израња и мотив мајке. Интересантно је и да лик мајке долази као сновиђење, у јесењој магли. Открива се потреба да увођење мотива буде импрегнирано појављивањем сенке, одраза, месечине, сна или магле, што говори о свесној потреби пројцирања мотива на рубу стварности.

На песничким сликама смењујућих пејзажа често су актери старица и старац. Увођење старца повезано је са мотивом самоће. На тај начин допуњује се мотивски слој видљив у почетним хаику стиховима: летњи и зимски пејзаж повезује мотив самоће. Природа је оквир песничке слике, уздах старца и гласно обзнањена самоћа прожимају семантички план хаику стиха. Лирски субјекат послушкује гласове из природе и тумачи их, било фигурисањем дескриптивних слојева, било симболичком функцијом компонованих песничких слика. Видљиви су и зачеци нарације, некад језгровито сажети у један стих, отварајући простор за целовиту причу прожету лирским гласом.

У одређеном броју хаикуа везаних за летњи циклус песничку слику чине збивања, након чега следи опис. Лирски субјекат је мирни посматрач успореног тока времена, са изненадним променама, које наговештавају, прелазак у други временски циклус.

Стихијност дешавања у природи видљива је и у сликама олује, које мењају почетну слику. Звуци упућују на промене, мењају перспективу збивања, упозоравају на могућа значења. Брзина смењивања збивања у природи постаје час симболичка, час метафоричка слика. Удаљавање бића, некад и ишчезавање у хаику стиховима није последица мењања перспективе, већ конфигурисања протока времена. Природа је у песничким сликама често место конфронтација, сучељавања различитих мотива и њиховог функционалног деловања на семантичком плану. Старост, самоћа, носталгија за прошлошћу асоцијативно делују на присуство наговештаја смрти и укључивање тог мотива, већ поменутог и анализираног.

Поштовање за сваки облик живота у природи, видљиво је у бројним хаику стиховима ове збирке. Вредан је дивљења и сићушни мрав, и лирски субјекат му се симболички склања с пута, свестан његове улоге и стваралачког подухвата персонификованог у сложенем кретању мрава. Песник развија слику поредећи тог мрава са још једним, можда истим, а можда пот-

пуно различитим мравом, при чему сећање повезује различите временске целине. Пролазност свега као мотив уткива се у значење стихова, спајајући различите периоде у једну целину у којој фигурира сложена позиција лирског субјекта, и разлаже се на перспективу дескриптивног и перспективу медитативног слоја.

У природи је врло често присутан наговештај сусрета, који радују лирског субјекта, преносе се као звук шуштања јесењег лишћа. Тако се кристалише простор тајних порука, гласника, слутњи. Сваки догађај у природи причињава радост лирском субјекту, лирски субјекат осећа усхићеност и радост птица, срећу због олисталог дрвећа. Интересантан је хаику стих у коме је видљив склад између природе и слављења пантеистичког духа, и на другој страни, молитве у храму, која доноси снагу духовног узлета. Симболичка улога природе персонификована у сунцу које обасјава храм, након молитве, говори о томе.

У јесењем циклусу присутне су реминисценције на романтичарску елегичну ноту у подтексту кореспондирања са поезијом Бранка Радичевића, уз фигурисање симболике смрти читљиве и у поетичком кључу. Писмо лирског субјекта остаје као запис, мирни, резигнирани глас, потврђује и заокружује коначност збивања. Очев глас само је живо сећање, присутно у сагласју носталгичне везе са прошлошћу, породичним домом, мотивом мајке.

Видљиво је да је у класичној форми хаику стихова неколико мотивско-тематских линија, међусобно прожимајућих, у чијој структури је сложен семантички и поетички подтекст. У овој збирци хаику стихова присутан је и егзистенцијални страх и стрепња лирског субјекта од непознатог, нечег што се слутити и отвара простор зебњи ирационалне природе. Тако, у једном хаику, обале реке измичу будући немир лирског субјекта и потврђујући његову заробљеност у времену, упркос смени временских циклуса и „нормалном“, уобичајеном протоку времена. Река је и метафора неумитног протицања времена, силовитости и изненадности промена.

Стално присутни мотиви самоће уобличени у структуру песничких слика говоре и о лирском субјекту/песнику и његовим размишљањима. Слика старице, честа у одређеном броју хаиква, у једном стиху представљена је сенком. Сенка је надвисује, и песничком сликом доминира. Још једном понавља се поетичка особеност ове збирке присуство сенки, које су одраз стварности, а често се појављују и као главна слика. Поменуто је да је могуће ту појаву посматрати не само у светлу платонистичких погледа, већ и као особину поетичког слоја збирке и поетичких ставова песника. Осим то-

га, сенка упућује на дуалност живота и смрти, укључује опонирање, контрастирање мотива на широкој семантичкој скали.

У знатном броју хаikua видљиви су љубавни мотиви: нестрпљиво ишчекивање сусрета, љубавно осећање, љубавна чежња, снага љубави, сетно присећање на некадашње дане младости и искрене љубави, зачињање језгровитих љубавних наратива. Природа је увек оквир збивања, уплиће се у формирање приче о љубави, па и ту можемо уочити везу са романтичарском опчињеношћу природом, иако са другачијом функцијом и улогом. Старост је контрастирана младости, читљиве су поруке песничких слика, које граде стих (седи брци деде и унука, чине јединство на истом предлошку расцветане природе).

Песничке слике раслојавају се у сегменте показујући изненадност промена и затеченост лирског субјекта. Промене у природи представљају се и у функционалном деловању одраза посматраног. Некада је то сенка, некада рефлексија површине воде као огледала. Свакако, битан је ефекат одраза, слика стварности читљива је у перспективи одраза.

Сенка је и оквир песничке слике и симболички знак, који гради значење стиха. Асоцијативно језгро зрачи мотивским линијама, које се групишу око знатно заступљеног мотива ове збирке песама, мотива самоће. Игром одраза гради се слика стварности, рефлектује се семантички слој стиха у односу опште / појединачно, тј. природа / жива бића.

Сенка је присутна и у пролећном циклусу као најава, наговештај, предзнак. Животна радост, слављење живота, оптимистичког доживљаја света присутно је, такође, као одраз. Изгубљеност, несигурност, страх и зебња у сликама јесењег пејзажа формиране су обликотворним поступком у коме доминира одраз као рефлексија слике стварности. Осећај дефетизма опиљив је у песничкој слици неспокојства дечака изгубљеног лика.

Интересантно је да дечак тражи свој лик у води, а вода је одраз стварности. Опет, одраз има упућивачку улогу усмерену ка читаоцу хаikua стиха, читалац осети потребу да запис песника прочита у сагласју са поетичким законима, и тако се врати у зачињање стваралачког наума, у корен песничког надахнућа. Мириси у природи, као метафоричка замена лепоте цвета, опијајући су, и показују богатство песничких слика, могућност сегментизовања на детаље, који замењују целину. Окренутост слављењу живота, оживљавању природе и радостима пролећа, открива присуство богатог мотивског слоја.

Слика лета орла говори о урођеној потреби свих бића за слободом. Слобода као највећа цивилизацијска вредност постаје тако знак, тежња, идеал, који привлачи. Описи издвајају мотиве, који носе значења стиха и

уткивају се у општи семантички план збирке песама. Обични тренуци у животу песника, сусрет и дружење са пријатељем, постају значајни, јер су манифестација живота у најлепшем могућем облику. Дружење сенчи туга због старчеве сузе и заступљености мотива самоће, који се провлачи у хаику стиховима ове збирке. Време у протоку, мириси који упућују, доживљавају трансформације, доводе до промене простора и доживљаја лирског субјекта.

Зимска прича тка подлогу одраза, лирски субјекат преиспитује себе, интензивирање доживљаја јасно је у посматрању снега који веје: „Врцају пахуље снега...“, претаче се у речи, које постају звучне. Неколико хаику стихова доносе топлу, домаћу атмосферу зимске ноћи, у којој ври вода у лончету за чај, а свежањ кантариона, стоји као позив лирском субјекту. Прича се развија, у собу улази мајка кашљуцајући, подсећајући на своје присуство и бригу за лирског субјекта. Тако се добија слика породичног дома, и сета лирског субјекта везује се за сећања.

Одређене песничке слике присутне су у већем броју хаику стихова, повезане су на семантичкој основи. Тако се између ових песничких слика и слике старице/мајке, уз снег што веје, успоставља веза. Увођење мотива мајке чини пејзаж топлијим, дескриптивни слој прожет је снагом љубави, сигурношћу мајчиног присуства.

Природа је често препуна изненађења. Читамо различите поруке из опсервација лирског субјекта / песника. Јесење хризантеме буде тугу, док цветови мака прену својом изненадном лепотом. Тако пролећни ветар доноси радост и позива, а јесењи доноси сузе и уводи мотив смрти, иначе присутан у овој збирци хаику стихова. Открива се бол због губитка драге особе. Дрхтаве руке лирског субјекта показују немоћ. Одједном смо у личној драми лирског субјекта, и реално се потвђује оно што је било само на знаку. Суза лирског субјекта на лику са споменика открива давнашњи лични губитак драге особе.

Наслућујмо везу и са претходним хаику стиховима збирке, клупко приче се расплиће, од сећања долазимо до стварности, повремено сећања постоје као замена за стварност и на тој логици замене почива основа лирске приче ове збирке песама, која је сложена и садржи, како је већ и напоменуто комплексан мотивско-тематски слој. Лик са споменика изазива бол, тугу, и само сећање се кристалише као одраз, у свету у коме је клацкање на рубу стварности лелујајућа лирска линија структуре ове необичне грађевине од стихова.

Ипак, кућни праг чува млада коприва, показује песничка слика, и наслућујемо симболичко значење заштите. Тако долазимо до напуштене ку-

ће, и пратимо даљи ток вешто компоноване лирске приче, ганути сетом, тугом и немоћи лирског субјекта суоченог са прошлошћу и уочавамо мотив пролазности, присутан у стиховима ове збирке песама.

Природа стално обелодањује чудесна збивања у окриљу уобичајеног протока времена. Кап росе са пупољка младе трешње, незнатан и обичан догађај у природи изгледа као догађај раван чуду, може да окупира човека, наново изненађеног чињеницом да такве појаве имају снагу космичке промене, а у суштини сведоче о животу. У природи је све у сагласју и дослуху, и прича ласта пред одлазак на јут и поздрав сувог лисја. Пажњу изазива и празно ластино гнездо, показује снагу протока времена, развијања мотива пролазности, али и туге због самоће и присутног осећаја напуштености. И пахуље снега, које граде обриси нове приче, мењајући природу, и облачећи је за нову представу, говоре метафоричким значењем празног гнезда. Усложњавају се мотивске линије, напуштена кућа, празно гнездо, присутна туга, интензивирају се још једном песничком сликом – сликом гаврана на самотној кући. Нестају знамења некадашњег живота, само сећање је присутно, и зреле крушке што опадају призивају „далеке руке“, уз слику неког другог времена, кад је многим крушка давала плод. Нема ни некадашњег замкаграда, Субјелграда, остале су празне куле, које насељава јесења магла. Све је подложно пролазности, уланчавају се концентрични кругови времена, сведочећи о његовом неумитном протицању. У сучељавања некад и сад, у игри одраза, поруку исписује ладолеж на зиду самотне, старе куће. Иако живот има безброј облика и понављања, иако природа бележи вртоглаве промене, при којима увек застанемо пред неким новим догађајем, равним чуду, у суштини ми поздрављамо стално обнављање и васкрсавање живота. Тачно је да велики број стихова сенче обриси сете, туге, неспокојства због видљивог проласка времена, мотива пролазности и других већ спомињаних мотива, али енергија обнављања и раста, преплављује устрепталу природу. Цветови липе буде зидове старе куће, говоре о непоновљивости живота, претачу радост природе у описе, који чине основ стиха. Чак и кад звук бомбардера носи друге поруке, трешња у цвату, држи поглед лирског субјекта, и у том контрастирању мотива, драмски импулси испуњавају лагано, сигурно лирско ткање стиха.

Самотна кућа, паукова мража, шума, купина и драч, простор без гласа, описи су који увирују неколико завршних хаikuа ове збирке песама. Осећај туробности и напуштености прожима цветајуће облике живота и на том опонирању граде се и две перспективе ове збирке песама. На крају, старац дрема у возу, који напушта место. Увођењем мотива путовања, ко-

јим се затвара овај лирски циклус, ствара се вишезначна подлога, и благо-иронијска перспектива, која додатно боји сложена значења ове збирке.

Поштујући строгу форму хаiku, Милијан Деспотовић успео је да у опсервирању протока времена, исприча сложу лирску причу, уз постављање питања и мноштва одговора у асоцијативном ткању мотива, показујући да је поезија есенција људске мисли о животу и свету, уопште.

Данко Стојнић: „Багдадски лопов“ (2020)

Ана Стишовић Миловановић

ГЛАВЕ ПОТУЧЕНЕ ДО НОГУ

(Slobodan Simić, *Zašto sam prestao da pišem : priče i aforizmi*, Beograd:
Društvo Raška škola, 2020)

Сатира није књижевна форма, већ форма мишљења. Од Аристофана и Лукијана, Архилоха и Хорација, до Домановића, Свифта, Булгакова, Орвела – сатира је књижевни поступак који, више него било који други, експлицира етички став аутора: његово поимање света и људи, добра и зла. Писац сатиричног текста може писати и стихове, драме, романе, кратке и дуге приче, афоризме – али жанровско опредељење никада није одлучујуће утицало на исход и квалитет стварања. И старовековни и модерни аутори су знали да је тајна у нечем другом: бити пажљиви посматрач, „ловац у ражи“, који опажа све сигнуме времена, те их помно анализира и сврстава у нешкодљиве, бенигне и оне друге – деструктивне, који су и разорни и токсични, те угрожавају све што је добро, вредно, достојанствено и смислено битисање. Вештина аутора је и у томе што над откривеним феноменом зла озбиљно промишља, да би открио истински „раскол између стварности и идеала“, како би казао Шилер.

Слободан Симић је, у бројним сатиричним причама и афоризмима, ушао у траг богатом улову феномена, који се, удружени, препознају као интегрална слика доба, али не само једног, актуелног. Свакодневица, обичаји, нарави, друштвене конвенције и поредак, правила, правда, за Симића су опитно поље укупног односа човека и друштва, из којих се дефинишу универзалне вредности – општељудске и свевременске, дакле оне, на којима се темељи и садашње, али и време које ће доћи. Симићеви афоризми и приче показују вештину пажљивог посматрача, умешног ловца на парадигматичне слике минорног, оскудног и ојађеног живљења. У оном, што би за некога било уобичајено и безазлено, банално, аутор разоткрива и осветљава деградацију етичких вредности, разума, знања, емпатије, људскости. Збирка прича и афоризама „Зашто сам престао да пишем“, избор је из богатог Симићевог опуса, уобличен као тематска целина, која се бави феноменом књижевног стварања, културе и њеног друштвеног упоришта, образовања. Аутор се са разлогом одлучио за ову тему. Управо њена скрајнутост, у добу коме је савременик, за Симића је кључна чињеница; у њеном друштвеном

миноризовању налази и најверљивије упориште за аутентичну слику времена. А та слика је страхотна: ово је време у којем је култура бездомна („Ми немамо дом културе. Код нас је култура бескућник.“), у којем се у школама, уместо плата, деле пакети социјалне помоћи, а доктори наука принудно одводе у научне институте, јер боље зарађују на пијацама. Време у којем се факултети преко ноћи отварају, акредитују и завршавају, у којем заборављеног академика прославља старлета у ријалити програму. Некакво недоба, када се мајке ужасавају над чињеницом да би им деца радије учила школе, него се бавила профитабилним и мутним радњама и лаком забавом. И као у сваком времену „изашлом из зглоба“, они који читају, постају сумњива лица и изопштеници.

Литература се не пише, већ по наруџби прави, као предмет из „домашње радиности“ и штампа у потемкиновским издавачким кућама, о трошку аутора. А све је тако, јер се безидејни писци никада и не кладе на вечност, већ на тренутак. Да би били прихваћени, романи се претварају у конструкцију. Поносни новопечени романописац хвали своје дело, писано по угледу на модерну српску књижевну продукцију: „Задовољава све критеријуме. Има око сто страна, може да се прекине и почне на било ком месту, ликови су толико флуидни да готово и не постоје, не може да се преприча, написан је у форми која до сада није виђена, тако да ни најмање не личи на роман, и што је најважније, ужасно је досадан!“ (Роман од прича)

Читаоци су ионако неуки, па је писцима драже да што више издају и продају. Књига, или себе – свеједно. Таква се литература, следствено, лако претвара у тоалет папир са ликовима оних који су на власти, или оних који за влашћу жуде. Зато је, поентира Симић, „Сатиричар – једина могућа каријера у Србији.“

Писци сатире често користе алегорију, иронију, хиперболу, као алате у разоткривању свеопштег друштвеног посрнућа. Симић то не чини. Он пише приче, оскудне или непостојеће дескрипције, сведеног наратива. Понекад су то и мини-драме, састављене само из дијалога, без дидаскалија. Нема у њима ни хиперболе, ни метафора. Нису тенденциозно ироничне, али је снага зла, које је писац перцепирао, толико велика, да оне на читаоца делују као јаки сарказам.

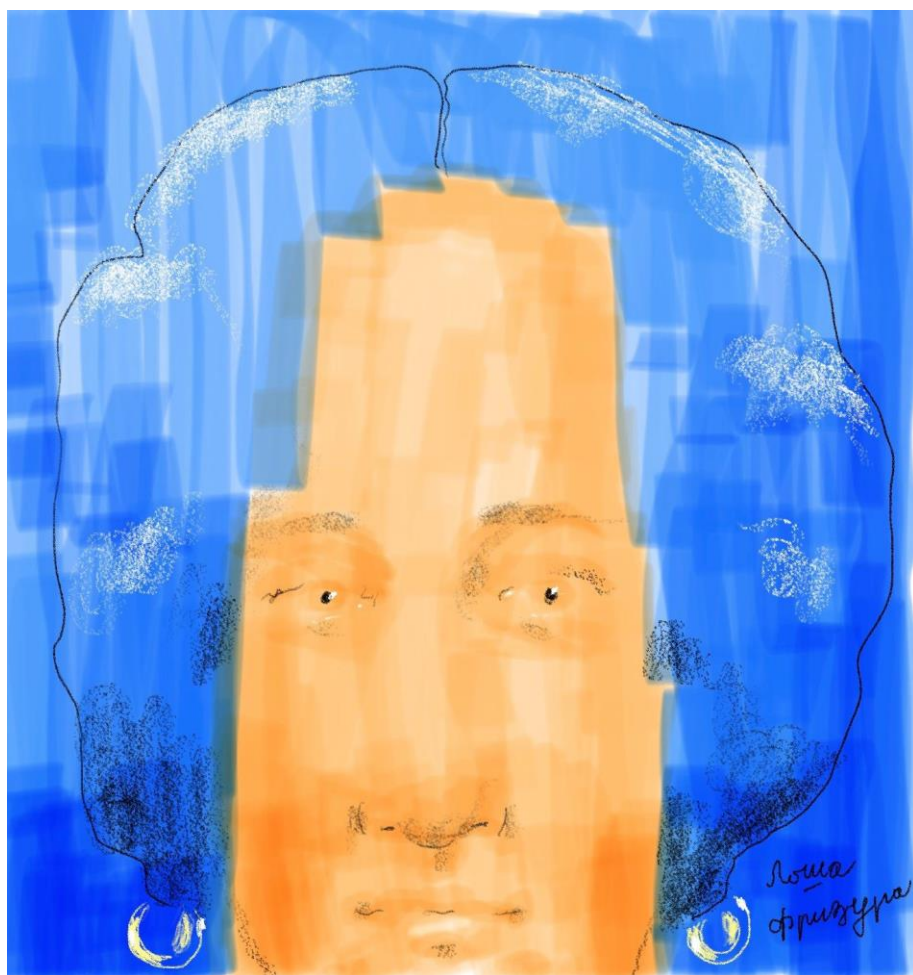
Симић је одлучио да преписује живот. Његове су приче изразито миметичке. У њима је из живота преузета грађа, реалија која превазилази сваку књижевну маштарију. То је поступак налик оном ангажованом и превратничком у српској литератури, од пре педесет година – „стварносној“ или „црној прози“, којој су аутори „лепе литературе“ спочитавали одсуство естетских књижевних вредности. Ова се литература бавила маргинал-

цима, свакодневицом, друштвеним аномалијама, а лексика је била жаргонска, једноставна, огољена. „Литература која је скинута са магнетофонске траке“, говорило се. Испоставиће се да је управо она имала снагу да помери и покрене на промишљање, да укаже на талог егзистенције и упозори на кључни проблем уметничког стварања: естетика је, ипак, условљена етиком. У Симићевој приповедној збирци је тај принцип, та аутентичност све-присутна. Аутор не намеће читаоцу ни став, ни поенту. У једноставности и јасноћи исказа, у важности теме којом се бави, аутор оставља простор за промишљање, са интенцијом да је упечатљивим причама и виспреним афоризмима могуће покренути имагинарни дијалог са читаоцем.

Литература има снагу да мења свет, верује Симић, а сва је његова нада у томе да ће, онима који су ћутке пристали на огољеност и егзистенцијални бесмисао, помоћи да проговоре. Јер, на почетку сваке творачке промене, беше реч.

У доба када је све умно, паметно и самосвојно сведено на траг једва постојећег, ово је заиста време „глава потучених до ногу.“ Али, ако је литература одувек опстајала на идеји борбе за племенито и смислено, онда је ова књига испунила и свој и наум свог аутора.

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Данко Стојнић: „Лоша фризура“ (2020)

Todor Dode Rajić

PARIZ : ROMAN

(„Alma“, Beograd, 2020)

Debeli me ipak poznao. Pomislio sam da se neće setiti. Pustio sam bradu. Prošlo je dosta vremena. Rekao mi je: „Todore, da li se nekad setiš Voždovca?“ Odgovorio sam: „Bože, dragi moj, to mi je najlepší deo života.“

Sećam se njegovog oca. Kako je to bio opasan tip. Moja baba je imala sa njim nezgodan susret. Bilo je leto. Napio se tog dana preko mere i njegova žena je pobešla kod moje babe u dvorište. Baba ju je sklonila u sobu. Moja baba i njegova žena su imale tajni savez. Baba ju je volela i bila je osetljiva prema njoj. Posle dva sata je on došao. Zvao se Ante. Žena se zvala Marija. Prezivali su se Hero. Bili su neki Italijani iz Istre. Moja Baba je za njih uvek govorila isto: „Doneo ih je vihor rata.“ Kad sam bio mali, zamišljao sam kako lete, kao na slici u nekoj knjizi bajki koje sam imao. Sve je to bilo tako dok nisam porastao i shvatio pravi smisao njenih reči. Ante je tog dana ušao u naše dvorište. Baba je izašla pred njega. Imala je kratak razgovor sa njim. Moja Baba je bila jako opasna žena. Svi su to dobro znali. Baba mu je rekla da dođe kad se istresni. Otišao je bez reči. Pojavio se uveče i izvinio.

Ante se udavio u Dunavu. Bio je na pecanju. Ta smrt je bila sumnjiva. Čak su sumnjali i na Debelog. Međutim, autopsija je pokazala da je bio infarkt. Nije bilo vode u plućima. Umro je pre ulaska u vodu Dunava. Debeli je bio dobar momak. Mada je moja baba uvek govorila: „Iver ne pada daleko od klade.“

Moja baba Jelena je volela mistične priče. Ona bi uvek svaki događaj kasnije nadogradila pričom koja je bila deo njene mašte, ali se neverovatno uklapala u stvarnost. Imala je ona i priču o porodici Hero. Ispričala mi

je ona tu priču, ali sam morao da joj obećam da neću nikada, nikome, ponoviti ni slovo od onoga šta je rekla.

Desilo se to u vreme kada se moja baba doselila u našu kuću tu na Voždovcu. Jednog poslepodneva sedela je pred kućom. U naše dvorište je tada ušao čovek koji nije znao naš jezik. Bio je to neki Italijan. Baba Jelena je znala po neku reč italijanski i on je bio presrećan. To znanje italijanskog jezika je bilo vezano za njen zavičaj, za Dalmaciju. Ceo dan je tražio on nekoga, ustvari, neku ženu, bez uspeha. Ispostavilo se da traži Mariju, ženu od Ante Hero. Baba ga je saslušala i odmah mu rekla da je ona udata. On je tada ispričao čudnu priču o njegovoj ljubavi sa devojkom koju mu je oteo niko drugi nego naš komšija Ante. On je završio u zatvoru. Tamo ga je smestio baš on, Ante. Jedva je uspeo da se izvuče bez višegodišnje robije. Baba Jelena ga je spojila sa Marijom tog dana. Otišla je po nju i sa nekim glupim izgovorom ona je dovela Mariju. Oni su to poslepodne plakali u sobi babe Jelene. Baba Jelena mi je rekla glavnu stvar na kraju. Čovek je imao jedno plavo i jedno crno oko.

U našem kraju na Voždovcu u to davno vreme bili su učestali slučajevi obijanja kuća. Dešavalo se to obično u vreme praznika. Stara godina bi bila obavezno ispraćena novim obijanjem i pričama o zlatu i parama koje su lopovi odneli. Milicija je bila na sve strane, ali uzalud. Svaka druga kuća je bila žrtva tog nevidljivog i tajanstvenog lopova. Ljudi bi otišli na pola sata i po povratku zaticali razvaljena ulazna vrata. Uvek je ulazio na ulazna vrata. Moja baba je vrtela glavom i bila sigurna da je glavni organizator tih provala Ante, otac od Debelog. Nikada milicija nije uspela da reši misteriju. Ostala je tajna da živi u mom kraju na Voždovcu. Baba Jelena je zaključila: „Ne krade više jer je pokupio svo zlato iz kraja.“

Ekipa na ovom putovanju je neverovatna. Ispred nas sede dve stare gospođe iz Novog Sada. Imaju divne šešire i donele su preukusne vanilije i gurabije. Odmah su počele da nas služe. Iza nas sede dva gospodina. Oni su iz Kragujevca. Njihova misija je posebna. Niži gospodin se zove čika Pera. On je krenuo u Pariz da otkrije okolnosti pod kojim je izgubila život njegova ćerka. Ona je sa mužem došla u Pariz pre deset godina. Izgubila je život u saobraćajnoj nesreći u kojoj je učestvovao njen muž. Izgorela je u smrskanom automobilu.

Ivan Sokač

ZVONA I ZVONARI

(„Alma“, Beograd, 2020)

Čovek je zaista u svojoj biti nejak i ništavan, te valjda zato i oseća potrebu da se obrati nekoj višoj, za njega nepoznatoj, sili u trenucima svoje slabosti, kada zapravo i postaje svestan toga. Tako je i on toga jutra požurio da stigne na prvu jutarnju misu, kako bi se pomolio za dan što se rađa. Da se pomoli i za skorašnji i bezbolan završetak tog dana, pa da smogne snage da nastavi da korača dalje...

Ušavši u crkvu na Crvenom krstu, seo je u prvu klupu a zatim klekao. Uplašen, obeshrabren, nije uspevao da primeti svu silinu koja je izbijala iz zidova rotone, grleći ga i uvlačeći u sebe. Kažu da je ovo mesto posebno, energetski ispunjeno i snažno.

Možda i zbog svog kružnog oblika kojim se protok energije ne prekida i ne razbija, već ciklično kreće bez ikakvih zastoja.

Moć Svetog Antuna osetiš samo ako ti to poželiš, ako se suštinski predaš. Ne telom, već umom. Ne srcem, već duhom...

To opet, svakako, čovek mora sam da spozna, da pronade u sebi tu nit koja će ga spojiti sa nečim što ne može da dodirne ili oseti čulima... Valjda je zbog toga ta sila dostupna onima najupornijim, ali zaista samo njima. Daleka je drugima koji se tu „tako nađu“ ili onima koji dolaze „zato što tako treba, tako su naučeni“. Bliska je, dakle, samo onima koji neku istinsku i suštinsku ljubav usađe u sebe i prenose je drugima na posredan ili nekakav drugi način.

Ako njeno seme ne postoji u njemu, onda je zalud trošio vreme...

Nekako nama ljudima sve mora vidno da se prikaže kako bismo mogli da osetimo ono što možemo da slutimo. Mora nam sve biti opipljivo kako bi naš um mogao da dopre dalje.

To je upravo ta slabost, duboko skrivena u nama, pa je teško ili nikada ne pronalazimo... Tako me, eto, misli odvuku pa naprosto nehotice pobegnem od priče... Dakle, toga dana nije ni osetio kako su sati brzo prolazili. Kao duh, tajanstveno se šunjao kroz najskrivenije odaje svojih želja, i uistinu svašta je mogao

da vidi. Od onih dečaćkih sanjarija pa do najvećih i najlepših želja koje su mu se ostvarivale. Sve su nekako bile skrivene, poput starih fotografija brižno sakupljenih. Negde su čekale neki svoj trenutak... Nije smeo dotada da ih dira, iako su sve bile tu negde, jer znate i sami da se sa željama i uspomenama ne treba poigravati niti prizivati neko buduće vreme... Dobro ih je samo posmatrati, ali što tiše, da ih kojim slučajem ne probudimo... Kada se stara želja, ostvarena ili neostvarena, ponovo pojavi pred vama, može vrlo lako dovesti do toga da vam u duši nastane kovitlac i da vam skoro sigurno u grudima počne odzvanjati i javljati se sve jača i teža bol. Možda čak i neka pohlepa ili nešto slično. Najbolje je za čoveka da pusti da stvari idu svojim tokom, a da u duši zatraži pomoć nepoznatog energetskog bića koje će ga voditi pravim putem, da može da odoli iskušenjima kada mu je najteže, a da mu se klanja u miru, kada mu je dobro.

– Dugo si već tu? – zapita ga sveštenik. – Prošlo je već dosta vremena kako tu sediš sam. Viđam te, ali ne često. Jesi li iz ove župe?

Stari župnik, otac Ignacio, zapravo i nije bio toliko star koliko su njegove godine govorile. Bio je strog, ponekad isuviše, pa bi ga ljudi često pogrešno procenili. Ali istina je da je ovaj čovek bio mekog srca, a možda samo malo kruće naravi.

– Ja jesam oдавде, оče, овде припадам. Мada често нисам сигуран. Име ми је Јакoв. Навратићу ти и тамо...

– Nemoj „navratim“, da si odakle god, lepo je videti te ovde. Lepo je videti svakog mladog čoveka.

– Eh, oče, kada osetiš da si sam na svetu, pa koliko god da si srećan, opet si lutilica. Vreme ti naloži da budeš nesiguran, pa na kraju i ne znaš gde pripadaš. A nekada sam i mnogo srećan zbog toga... Nekako kao da vidim više, dalje od ostalih... – govorio je mladić uzbuđeno. – Možda sam svesniji jer me niko ne svojata... Ja sam ti, oče, iz mešovitog braka, zato lutam.

– Ah, kakve to veze ima – uzdahnu sveštenik.

– Možda bih bio drugačiji i ne bi' lutao, da sam samo Hrvat ili Srbin ili bilo šta drugo. Ali tada ne bih mogao slobodno da razmišljam i da shvatam koliko ta pripadnost može zapravo izaći na bolest. Biti sputavanje ljudskog uma i ljudske slobode, manipulisanje njegovim duhom i telom. I baš zato bih voleo da ovo bude jedino mesto na svetu gde neću slušati o tome...

– A šta te je to toliko pogodilo? Kome je bitno da li si Srbin ili Hrvat?! Nije ti to za brigu...

– Da si i ti to isto, verovatno bi se ovako vukao kao ja, bez zastajkivanja. A skrovište bi dugo, dugo tražio. Verovatno uzaludno. Svi vuku za svoje, a ja sam ti ni tu ni тамо. Gospodar vlastite duše uvek na nečijoj tuđoj zemlji...!

Александар Шево

ЛИШЋЕ ПОД НОГАМА

(„Ждрал“, Нови Сад, 2020)

ДЕЧАК И БИЦИКЛ

Тек се разданило, а дечак је већ на бициклу с три точка и вози ли се, вози с краја на крај улице, с краја на крај. И тако по цео дан, цело лето.

Вожња та траје и данас, довољно је да затвориш очи.

ОСМЕСИ

Врата високе зграде преко пута моје аутобуске станице отворише се широм и ти дугим ногама закорачи у нови дан.

На улазу те је сачекало мирно пролећно јутро које ти спремно подари све своје осмехе па си почела да се смешкаш и да их поклањаш свима и свему око себе. И колико год си поклањала, остајало их је довољно да се смеши све на теби и све у теби.

МЕТАФОРА НАША НАСУШНА

Последње вечери на једном од таборовања седели смо око логорске ватре и разишли се пред поноћ. Нисам могао да заспим па се извукох из шатора да попушим још једну.

Тишина, небо осуто звездама, мирише земља. Крај ватре остадоше девојка и момчић, обоје ћуте, никако да заподену разговор. Он нема мира, дрма га биохемија, сваки час устаје и седа. Наједном скочи, докотрља пањ мало нижи од њега, гурну га у ватру, процара жеравице, седе на старо место, а затим као да се трже и проговори уздрхталим гласом:

– Ајде да седимо док пањ не изгори.

СВИЦИ

Пролећне вечери седели су на шумском пропланку припијени једно уз друго и гледали свице, светлеће тачке у тмуши густој као тесто. Готово да нису изустили ни реч, а тишина им није сметала.

Неколико вечери касније отишли су на исто место да још једном додирну лепоту, али не угледаше ниједнога, време је успело да позобље или свице или младе сањаре. У тмини су сада летели само опушци њихових цигарета.

ДВЕ ЖЕНЕ

Две жене чекају да их прими лекар. Једна од њих, с кратком косом и енергичним покретима, дошла је касније и некако неприметно преузела реч. Она друга само је слушала и с времена на време потврдно климала главом.

Изађе сестра и викну: „Следећи“. Обе жене устадоше и кренуше према ординацији. Сестра упита ко је на реду, а она с кратком косом узврати „Ма, свеједно је, свеједно“ и уђе прва. Ова друга погну главу, поново седе и уздахну.

ВАРЛАМУ ШАЛАМОВУ

Из ледене даљине гледа нас мртвим оком, којим је гледао и за живота, Варлам Тихонович Шаламов. Гледа нас, своје потомке, живе лешеве, окружене невидљивом жицом интернета, финансијских токова, мултинационалних корпорација, шупљих идеологија и јаловости, осуђене на доживотно гледање телевизије, на шетње по тржним центрима, на ишчекивање велике распродаје.

Slobodan Simić

ZAŠTO SAM PRESTAO DA PIŠEM : PRIČE I AFORIZMI

(„Društvo Raška škola“, Beograd, 2020)

✱

Mi nemamo dom kulture. Kod nas je kultura beskućnik.

✱

Naravno da nisam čitao tu knjigu! Ja sam pisac, nisam čitalac!

- Gospodice, šta vam je bilo najteže dok ste pisali svoj novi ljubavni roman?

- Slova!

✱

Kad je narod nepismen, pisac je nacionalni izdajnik.

✱

Iza svakog srpskog književnika stoji žena. Koja ga izdržava.

✱

Zbog niskog standarda, građani nisu u mogućnosti da kupuju knjige.

Moraju sami da ih pišu.

✱

Fenomen srpskog aforizma: svi ga pišu, niko ga ne čita.

✱

Aforizam je ono što bi svako rekao, da se setio.

✱

Niko ne čita ništa. A svako piše svašta.

✱

Ti si pisac? Napiši mi nešto za dvadeset dinara!

Glave su potučene do nogu.

Kupiš diplomu, pa prodaješ pamet!

Mladi naveliko kupuju diplome. To je megatrend.

Diploma je najčudnija roba. Oni koji je nemaju, žele da je kupe,
a oni koji je imaju, najradije bi je prodali.

Završio sam privatni fakultet. Za akademskih 15 minuta.

Mogao bih da doktoriram na temu lažnih doktorata.

Na greškama se uči. To je naš nastavni kadar.

Ko tvrdi da smo nepismen narod?! Gde to piše!?

Ako ovde znaš da pišeš, briši odavde!

Nepismenima je opismenjavanje – kontrarevolucija.

Satiričar – jedina moguća karijera u Srbiji.

ИЗ РУКОПИСА

Данко Стојнић: „Кастинг“ (2020)

Марија до Самеиро Барозо

(Maria do Sameiro Barosso, Portugal)

NOITE EM FLOR

Maria do Sameiro Barosso

Noite em flor

É o luz das floras novas
do noite.

Por isso, quando o seu nome,
quando o seu nome pitau
a noce nos jardins
e os lagartos de seu pelo novo
com as brancas
e quando os olhos de
do meio dia.

Uma de pedras de pólen,
os pedras, as floras.

Por os olhos de seu nome
o seu corpo, de pedras e meio,
a sua vida.

Quando os olhos, os seus olhos

Quando os olhos

Quando os olhos de seu nome dia

e o seu voz fala-me de silêncio

por a sua no meio pelo

com os olhos que me mostram

a infinito luz de no noite em flor.

Слободан Вукановић

ПАУК ПОЈЕО КОЧНИЦЕ

Филипу Давиду и Зорану Живковићу

Лица: Безимени 1, Безимени 2, Безимени 3, Безимени 4, Безимени 5

Перон је полупразан. Углавном улазе или силазе. На клупи сједи пет путника.

На биму: Њише се Кључ Клатно. Шумови срца. Откуцаји часовника. Натпис „Нашом брзином испуњавамо ваше жеље“

Безимени 1 : Зашто није стао ?

Безимени 2: Закаснио сам на животни пут...

Безимени 1 : Може ли се зауставити ?

Безимени 3 : Паук је појео кочнице.

Безимени 2 : Хоћеш да кажеш може и воз.

Безимени 1 : То није предвиђено.

Безимени 2 : Значи постоје правила и закони, одредбе, наредбе, записи, натписи, прописи, и остале писаније. Лупам глупости, наравно да постоје.

Безимени 1 : Како ти све знаш.

Безимени 2 : Знам све, и више од тога. Само добро не чујем и не видим.

Безимени 1 : Онда би био савршен.

Безимени 4 : Само су лудаци савршени.

Безимени 3 : Прехранио сам га.

Безимени 2 : Кога?

Безимени 3: Црва. Постаје велики и моћан, сада га је тешко зауставити.

Безимени 4 : А моја шаргарепа се претворила у паучину.

Долази Безимени 5, обрастао у бради, носи икону неког свеца.

Безимени 5: Кусати јеловник славославног, божественог чувста, небеског успениа, тад ће више луча. Сочинимо божествени жртвеник за све нас.

Безимени 4: Толико пацоликих шизоидних смрдибуа а религијске менажерије празне. Путуюћи трговци душа каде притивизмом, свађалачким сјеменом заваде. Заказала екологија...

Безимени 3 : Мислите, на еко ревизију.

Безимени 1: Дешава се Стварност.

Безимени 2 : Хоћеш да кажеш Чуда.

Безимени 4: Дешава се Људовиште, Господар Планете.

Безимени 2 : Ви сте песимиста.

Безимени 1: Увијек сам песимиста, увијек, са аудивизуелним инсекти-ма...

Писак локомотиве... стравичан судар. Прасак, ломљава.

Мрак. Чује се Кључ Клатно. Шумови Срца. Откуцаји Часовника.

Данко Стојнић: „Главе“ (2020)

Санда Ристић Стојановић

ПЕРВИ ВРЕМЕНА

АПОЛОН ХХІ ВЕКА (САОПШТЕЊЕ)

Из гротла чињеница
множених сталцима наше недоследности,
искочи Аполон ХХІ века.
Од његовог погледа наше време
направи лук и одапиње стрелу
понирања лепоте у шкрипав глас
метафизичког исечка времена.

Крв га види као себе.
Небо застаје као време,
над једним обликом лепоте,
исцурелим у смеле пасаже,
гласа земље о људима.
Песница побуне скривена
у његовим облицима саопштава
нове пароле прекобројних дана
који марширају у нама
као воља једне будућности.

РЕВОЛУЦИЈА

Револуција, укопана у Сунце
ипак јури
аутопутем наших повишених гласова.

Револуција укопана у стене
нашег немира,

распоређује ситнице у
немогућим обртајима земље.

Револуција укопана у наше речи,
стоји на бедему неправилности,
бранећи необичну размену ситница и крупница наших
на глатком мачу и Сунца и стварности.

АНЂЕО 21. ВЕКА

XIX

РЕМБООВ ПОЗИВ НА ПОБУНУ ПЕСНИКА

Ноћ утрну као испијеност судбине,
Која се тетура у наш глас,
Прецењен поукама звезде да
Ноћ сецира посебну анатомију
Свог присуства у неравнинама свачије таме.

Сенке конзервирају своје гласове,
У хвалоспеву звезда да
Су се обукле у самоћу
Тражећи побуну Трајања
На улици свих наших блискости.

Побуните се сенке песника,
Ви које држите тег
Нашег присуства у чију
Неверицу урони звезда
Губећи своје тело
У страсти ноћи и нас.

Јованка Стојчиновић Николић

ПРЕОБРАЖАЈ

БОНСАИ

Добила сам на поклон Бонсаи
Дрвенасту биљчицу са прилично згуснутим коријењем
У малој саксији
И стаблом дебљине подлактице
Што својим растом личи уличној серпентини
Упркос жици која га држи
Свезаног за дно саксије

Нема изгледа да ће
Та танка жица
Годинама срастајући са стаблом
Икад напустити његово тијело

Она све више личи на љестве
Уз које подижем ријечи када о њему причам
Као о себи самој уз малу напомену
Рекавши тихо
Што може тише
(Док бонсаи ћути насред даске на прозору)
Опрости мени што жица није теби
Не знајући како да му објасним ту
Стегу око срца
Кад је изван отаџбине

ПРЕОБРАЖАЈ

Свако јутро прије одласка на посао
У спаваћој соби за столићем са двије ладице
И огледалом
Утрљавам крему на лице
И размишљајам шта се још може спасити из младости

Зид иза мојих леђа раздваја ме од Свитања
И ништа ми важније не преостаје
Него да широм отворим прозор
И удахнем Свјетлост
Као врелу јутарњу кафу

Осјећам како се ту више ништа не може да догоди
Осим Ријечи које је вријеме у часовник записало
И шесту деценију своју тајну мисао откуцава

Трнци који се из пета пењу у главу
Опомињу ме да кренем

Успут до посла Свјетлост ме
У себе Преобрати

Миленко Д. Ђировић Љутички

ПРИЗОРИ

ПРЕДВЕЧЕ У СОБИ

По будацима се тишина тиска
У бронзаној интарзији сумрака
Душу нека прозуклост стиска
А зидни сат преморен тик-така

ПРИЗОР

Призир тице још једнако круже
Над овим занемјелим простором
По ком скупља м погубљене ријечи
Пређа који на мене заборавише

НОЋНА ПРОМЕНАДА

Ноћас сам чинио што нико није
Тумаро по присоју и по осоју
Бројо и биро звијезде галаксије
Тражио међу њима ону своју

ПОНОЋ

С неба се излива мастило ноћи
Плавећи тишину предјела и снове
Који се даве у ништавилу немоћи
Наједном клепет крила и хук сове

ЦИК ЗОРЕ

Осијеца зора из згаришта ноћи
По кућама се крију остаци мрака
У самоћом препуњеној самоћи
Узмиче ноћ пијана и без остатка

ПОДНЕ

По географији околиша ете
Вјетрови сричу вокале у оде
Док сунце исписује епитете
Сјајем свјетлости и жеђу воде

ОПОМЕНА

Крик ноћне тице опомиње
Да крок про прага води у таму
У амалгаму самоће и тмине
Покретна си мумија у балсаму

Миладин Берић

ЛИСТА ЧЕКАЊА

✱

Хирург ме је ставио на листу чекања. Чека да добијем плату!

✱

Вођа је за нас звијезда водвиља!

✱

Човјек остари у тренутку кад схвати да више ужива гледајући добар танго него добре танге!

✱

Научници су утврдили да секс пред спавање гарантује миран сан.
Па се ти не трзај!

✱

Прави пијанац тек у четвртом кољену породичног стабла пронађе воду!

✱

Нашем пензионеру прописати лијек који се пије три пута на дан након
јела? То је више шаљивција него доктор!

✱

Секс је толико једноставна ствар да је прави интелектуалци одраде
за мање од минут.

✱

Да није било дезертера, данас не би имао ко да дијели ордење
породицама погинулих бораца.

✱

Тражио сам помоћ код психијатра. Добар неки.
Даде сто евра.

✱

У Европу можемо да уђемо само са заокруженом територијом?
Значи – Круг двојке!

✱

Напокон смо и ми заузели озбиљну преговарачку позицију?
Поза 69!

✱

Ташта је заслужила да је частим летом. Са балкона.

✱

Кад се саставио са памећу, развео се од супруге.

✱

Завршио сам скуп факултет да бих био јефтина радна снага!

✱

Неко ми је украо идентитет? Баш се усрећио!

✱

Код нас још увијек нема масовних убистава.
Још нисмо достигли тај степен демократије.

✱

Напокон имамо власт од Бога дану.
Изабрали су је они који су отишли Богу на истину!

✱

Клим по клим? И оде КиМ!

✱

Није битно што ми је један син полицајац а други криминалац?
Битно је да су оба на истој страни!

✱

У најужем кругу за награду остали су само они најшире руке!

НОВИ ГЛАСОВИ

Никола Оташ

Горан Ђурђевић

CONTRA HISTORIAS

CONTRA IUSTICIAM

Данас сам видио чуваре
Војнике, свечану стражу
Што чувају великане
У црвено одјевени са црним чудним капама
Капе им не покривају уши
Како им није хладно
На овом минусу вани
Сви су мушкарци
Нисам видио међу тим свечаним стражама
Ниједну жену
Каже ли се женски војник или војникиња
Зашто мислимо да језик равноправности
Није важан и да је језик неутралан
У језику и у животу мушки је род
Доминантан

CONTRA HISTORIAS

У нашим уџбеницима
превладавају „јунаци ниткови и луде“
а све то предају
ревно сваког сата
професорице, наставнице и учитељице
не питавши се никада
гдје су жене
гдје су убоги кметови
гдје су атенски робови
гдје су раднице из индустријске револуције

гдје су незапослени из 19. стољећа
не питају се гдје су дјеца
а камоли гдје су жене
па ме занима уче ли дјецу
подједнако предавачице
и предавачи
да мисле рационално
или национално?

CONTRA FAMILIAM

Ти си тако слаба
не можеш се бранити
сама
окожуена снажним рукама
притишће те
чврсто држи за раме
виче, галами,
шутиш
слиједи шамар
проматрам овај призор
сасвим укопан на улици
зашто си с њим

зашто не одеш
сигурно није ни први
ни посљедњи пут
није он за тебе
без обзира што си се
заљубила у неком трену
чувај се и бјежи
стојим и одсутно гледам
заборавивши
ријечи драге В.-е
„приватно је политичко”

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Никола Оташ

Тамикио Дули

(Tamikio L. Dooley, САД)

ЖЕНА ПРИРОДЕ

Жена природе је жена која у животу носи много награда. Она се бори, трага, а невоље су само центар утрке којом путује. Срце јој пумпа, кругови који се појављују могу изгледати као да је издаје, али она наставља трчати док не расече завршну црту. Победа испуњава исход сваке завршне црте, пригрливши је да би остварила своје амбиције. Нека угњетавање и патња не утичу на тебе! Немој да те недостаци, разочарања и неуспеси изазову да одустанеш макар због својих многих награда.

Жено природе, ти си трава која цвета сјајно и зелено; ти си цвет који цвета у летњем времену и ти си елеганција земље која преноси терет на твоја рамена. Не толериши никога ко те упућује на нешто што не можеш направити, не можеш остварити или не можеш произвести. Покажи прилику да постанеш супруга, мајка, сестра, нећакиња и бака.

Ти си жена природе.

Превела с енглеског: Анђелка Шћепановић

Валентина Станиславовна Дробишевска
(рус. В. С. Дробышевская, Белорусија)

МОЈИ СМЕШНИ СНОВИ

ЗЕМНИ МАЛАХИТИ

К`о трава рођена крај пута,
Ти гипкост ни за шта не предај!
Однеће тугу туђе ноге...
А ти устај! К сунашцу устај!

Напоји киша, врати снагу.
Нежности, илудорног сребра!
Ал` зашто је трава без крила?
И зашто је земљи предана?

Топи се ноћ. И мала кап
Рашће у твојој величини!
А блиста небо, шкољка плава!
Виче: У мени се не топи!

...Лута светлост плавим скривена
Сновиђења, ветар у глави...
Траво, к`о земни малахити,
Ти се ногама не предаји.

К'О ПРОЛЕЋЕ У ЈАНУАРУ

Туга је прогнала снове.
Сан је отуд полетео
Крај прозора других људи,
Да би на ноћ погледао.
И то само на једну ноћ!
Дуго се не живи без сна.
Исказати, преточити
Замасима руке-весла.

Мисли усмеравам на хлеб,
Да бих могла помоћи Вам.
Не мислим на себе. Већ на
Ноћи. На Божић. И на Храм.
Свеће. Рушење. И звона.
Среће такве нема у сну!
...Светло је од туђих прозора
К`о пролеће у јануару.

МОЈИ СМЕШНИ СНОВИ

Моји смешни снови лете над Месецом,
Хоризонт дирају, плешу с падалицом,
У зору котрљају, на запад журе,
По песку лутају, шум таласа јуре.

Моји смешни снови... с дахом блата тужног
И цветања ливада – слатком аромом...
Нежне речи шапће, страст шуми у њима,
Славуји поје без разлога видљивог...

Моји смешни снови – љубав и све друго...
Румени пољубац, избледело „збогом“,
Јесењом су шминком и зимском су тугом,
Пролећне су капи и лето несташно.

...А ако ја одем, мира не знајући,
Тамо, где очи своје склапа хоризонт,
Под гласним звоном будилника, кружећи,
Моји смешни снови махнуће вам руком...

Једном ће их нека дечја рука стећи –
На небо ће смешни облаци побећи.

Превела с руског: Дајана Лазаревић

Агњешка Јарженбовска
(Agnieszka Jarzębowska, Пољска)

* * *

човјек
ко је то човјек
какво је то чудно биће
прича
мисли
машта
понекад је мали
понекад велик
састављен од чежње
трагалац среће
растројен градитељ малих
успјеха

колекционар разочарења
уплетен у механизам
који сам себи ствара
иритира својом глупошћу
и уображеношћу
узвишен
у страхопоштовању душе
природе
у радости живота
волећи

волим
када моји дланови миришу на поврће
када укусно мирише
у кухињи
топли ручак
сједјети на напуштеној
клупи у башти
док поред расте
неподношљива пријатељица коприва
смјешкам се
док дозријевају крушке

сакупљам ситнице
многи мисле
обично смеће
чеп од шампањца
од вина
које се први пут пије
кутију од цигарета случајно
заборављену
шкољке уброне

са дна егзотичког мора
и руже
пјесму
фотографије
књиге
слажем себе
од комадића
разбијеног времена

сачекаћу хиљаду година
и живјећу
у другом свијету
без непотребних обреда
и вољећу
насупротив хладним зидовима

насупротив хладним људима
црпјећу
топлину
из цвијећа
сачекаћу хиљаду година
док не прође људска мржња

чекам на радостан дан
на љубав
на срећу
и вјеру
да изазову рођење свијета

Превела с пољског: Олга Лалић-Кровицка

Маја Митова
(Бугарска)

1001 СВИТАЦ

НЕРАЗРЕЂЕНО ВИНО

Неразређено вино беху дани,
кроз које смо надживели острва,
ослушкујући историју, шкрипућу
испод прашних ногу лодоса¹.
Опкољени очерупаним морем,
са заливима које су нагризле плаве медузе –
у кући слетелој на стену,
са кровом који је некуда одлетео.
Са заслонима треперавим од лењости
и гостопримљиво протегнутим недрима.
У којима трепавице циганске луне
плету сламено сенчило
за неохлађену страст,
отпијену од Митоса².
Зато што тамо часовници
нису нахрањени садашношћу.
Новембар ступа у стопе септембра.
И Јасонова су једра
ноћи, када у Старом театру
сваког лета бик боем одвлачи стид
Европе. А пред Дверима Зевса и Хере,
подупрти штапом ишчекивања, питања
Тасоса вребају примамљиви повратак.
Чак док Миносови изданци

¹ Лодос је јак југозападни ветар који повремено дува у Егејском Мраморном мору.

² Познато грчко пиво.

не изаткају арханђеоске младице,
а Орфејеви потомци не натпевају
оностране стазе сирена
и у загрљају се исправе над високим олуцима.
До тамо, где су врхови усана,
а дани су дужи од живота.

1001 СВИТАЦ НА БИСЕРУ ИСТОКА

У такву ноћ свици мисли
лете на Исток. Двојна небеса осећају.
Покрећу седам сфера. Преко платоа, поља
пуста прелазе, да сретну роде,
да им предскажу нерођене летове.
Пречишћавају се у сандаловој³ вечности.
припитомљује их заточена принцеза
у дворцу, прикривеном шајлом⁴ од даха,
Са њеним гласом - златан звон от гривни произнесен,
у ћилим персијски од испричаног тону.
Успињу се стопала недовршених
прича и виде како зефирни звук
разгорева амбру⁵ у калифовим наргилама.
У меком хладу - од увијених речи и паперја,
полове се ноћи абоносове.
Као да Шехерезада шије у мраку чаробне
папуче. У причама се шетају светови.
Просијавају тајно у речима исказаним,
оне речи, које рађају синове.

Превео са бугарског: Милан С. Димитријевић

³ сандал – сандалово дрво, увек зелено тропско растиње.

⁴ шајла – дугачак, правоугаони шал, популаран у области Персијског залива.

⁵ амбра – мирис који распаљује страсти.

Едуард Харениц
(Јерменија)

ЧЕЖЊА

Живот ме живи са свим мојим детаљима,
и окренем се око њега
као боја друге четке.
Моја платна имају рупе у себи
као јапански новчић,
кроз који једна по једна
све моје љубави се ослобађају
од мене, увек споља
њихов растанак
звони о мом дивном губитку...
И моје пљескање
теже је од мене.
Дакле, сакупио сам их
у руци
као згужвани папирни новац
и задржао их
за последње – смрт
да обнови своје маске,
то ће бити рупа једног дана,
каква су моја платна.
И звонићу заувек,
и живот ће наставити да ме живи
са свим мојим детаљима...

Сад чупам
трепавице тишине једну по једну
да поправим молитву,
која је поцепана нијансама речи...
Сада је нијанса више од гласа...
И сад улазим у
цркву Наде бос,
тако да моји кораци неће сликати гласове о мојој срећи.
Колико отисака стопала је раздвојено шапатом...
Док је мој траг
моја молитва љубави,
која се никада не завршава,
јер се никада не боји речима...
И сада
главна боја је истина,
да је љубав песма осећања...
Да се музе не претворе у жене...

ЧЕЖЊА

Сенка боје
је скалирање
ожиљци дана;
ходајући спокојем
о сну који је наишао...

Цвет је тајна
бола;
интроспективан осмех.
Потомак именује грех.

Поред личних завоја
молитве,
самоодрицање од дрвета
је толико светло
колико су топле руке
ноћу.

Смрзавам се... твоје име.

Превела с енглеског: Софија Сотировски

АУТОРИ

Никола Оташ

Андрић Иво Мио – Рођен је 1948. године у Чанићима код Тузле. Дипломирани политиколог. Објавио је више од тридесет и пет књига поезије и прозе, као и десет књига афоризама. Књижевни радови преведени су му на десетак страних језика. Члан је Друштва хрватских књижевника и Друштва писца Босне и Херцеговине. Живи у Загребу.

Барозо Марија до Самеиро (Maria do Sameiro Barosso) – Рођена је 1951. године у Португалу. Лекар. Објавила је четрдесет књига поезије у Португалу, Бразилу, Шпанији, Француској и САД. Уредник је књижевног часописа „Esraço do Ser – Poesia, Tradução e Ensaio“. Њене песме су преведене на шеснаест језика. Приређује антологије, културне догађаје и учествује на међународним фестивалима поезије.

Берић Миладин – Рођен је 1962. године у Бањалуци. Дипломирани инжењер електротехнике. Пише поезију, сатиричне приче и афоризме. Објавио је двадесетак књига поезије, прича и афоризама. Заступљен у бројним антологијама, нашим и страним. Био је главни уредник сатиричника „Носорог“. Живи у Бањалуци.

Вукановић Слободан – Објавио је књиге поезије: *Љубибиће, Звездано перје, Снимци касете бродског дневника, Куда ћемо, Чамац кашика, Крилате рибе носе златоустог Јеромонаха, Куће миришу на магле, Није за њежне* (три издања), *Нећеш ми вјеровати, Амалија је постала вјетрењача, Дјевојчица са главом поморанце*, књигу *Пет либрета за балет* и романе *Кључ Клатно* и *Туђемилски свици*. Објавио је и десет књига за децу. Дrame су му извођене у позоришту и на радију. Превођен је на енглески, руски, француски, белоруски, италијански, немачки, пољски, чешки, арапски, турски, мађарски, румунски, словеначки, таџички, македонски, казашки, бугарски, азерски, чеченски и албански. Живи у Подгорици.

Димитријевић С. Милан – Рођен је 1947. у Лесковцу. Дипломирани астроном и физичар, доктор наука. Аутор више књига о астрономији. Пише и преводи поезију. Књиге: *Песме* (преведена на бугарски), антологија *Космички цвет* (2003) и *Пред звезданим вратима* (савремена бугарска поезија, 2015), као и више књига о астрономији. Члан је Удружења књижевника Србије.

ДУЛИ ТАМИКИО (Tamikio L. Dooley) – Америчка списатељица и песникиња. Награђивана и превођена. Пише крими прозу, трилере, мистерије, фантазију, историјску фикцију, романтику, вестерн и сл. Такође, пише кратке приче, поезију, књиге о здрављу, дечје књиге, дневнике и уређује часописе.

ЂУРЂЕВИЋ ГОРАН – Рођен је 1988. у Пожеги (Хрватска). Магистар археолошких наука. Пише поезију и прозу. Аутор или коаутор је више књига, научних и стручних радова, есеја, приказа, коментара. Тренутно живи у Пекингу (докторанд).

ЈАРЖЕНБОВСКА АГЊЕШКА (Agnieszka Jarzębowska) – Рођена 1959. године у Сјерадзу, Пољска. Пише лирске и сатиричне текстове. Превођена на енглески, српски, немачки, литвански, словачки, шведски, холандски, шпански, мађарски, телугу, француски, бугарски, руски, филипински, украјински и италијански. Објавила је четири збирке песама и четири збирке епиграма. Заступљена у многим антологијама. Учесник националних и међународних књижевних манифестација и песничких фестивала.

ЛАЗАРЕВИЋ ДАЈАНА – Рођена је 1993. у Шапцу. Дипломирани филолог. Преводи с руског, белоруског и енглеског. Објавила је три књиге поезије, један роман и једну биографију. Живи у Београду.

ЛАЛИЋ-КРОВИЦКА ОЛГА – Рођена је 1980. у Шибенику. Дипломирани филолог. Књижевница и преводилац српско-пољског порекла. Пише песме, кратке приче, хаику и драме на пољском и српском језику. Објавила је десет збирки песама на пољском, српском и словеначком језику, као и једну збирку драма. Превођена на енглески, бугарски, литвански, македонски, русински, белоруски, руски, словеначки, румунски, шпански, немачки и албански језик и заступљена у више десетина антологија и алманаха на Балкану, у Пољској и Немачкој. Лауреат петнаестак књижевних награда у Пољској и на Балкану. Са пољског и на пољски језик превела је више од четрдесет збирки песама и прозе аутора из Пољске, Србије, Хрватске и Словеније. Живи у Дукли (Пољска).

МИТОВА МАЈА – Професор бугарског језика и књижевности. Аутор је збирке стихова „Друмовница“, коаутор бугарско-македонског зборника „Гласови из Мелника“, српско-бугарског „Под јужним крилом“, бугарског „Нежност жене“, електронске књиге „Девет месеци после краја света“ и других. Превођена је на српски, македонски, румунски, енглески и немачки језик. Награђивана на бројним књижевним конкурсима. Живи у Кресни, област Благојевград, Бугарска.

ОТАШ НИКОЛА – Рођен 1960. године у Делиблату, а умро 2016. године у Београду. Сликар и карикатуриста. Имао је педесет самосталних изложби, а три је организовао испод воде. Награђен је са 85 значајних домаћих и иностраних награда. Са Слободаном Симићем коаутор је књиге антиратних афориза-

ма Српско тајно оружје. Ауторске књиге карикатура: *No comment* (1998), *Оташирање* (2002), *За(ш)то* (2013)

РАЈИЋ ТОДОР ДОДЕ – Рођен је 1948. године. Објавио је четири прозне књиге: „Вариола вера моје младости: исповест једног песника“ (2017), „Лета господњег 2088“ (2018), „Бели прах“ (2019) и „Париз“ (2020). Живи у Београду.

РИСТИЋ СТОЈАНОВИЋ САНДА – Рођена 1974. године у Београду. Дипломирани филозоф. Пише кратке приче и поезију. Књиге поезије: *Ноћ је праштање своје* (2000), *Свитање је лет боје* (2007), *Ноћи наше, услуга* (2008), *Тишина разликује светлости* (2010), *Облачна птица* (2011), *Годишња доба речи* (2012), *Измишљотина ватре* (2013) и *Осматрачница XXI века* (2019). Заступљена у зборницима. Сарађује са часописима. Члан је Удружења књижевника Србије и Српског књижевног друштва. Живи у Земуну.

СИМИЋ СЛОБОДАН – Рођен је 1963. године у Ужицу. Специјалиста судске психијатрије. Пише афоризме, песме, приче и драме. Сарађује с неколико десетина часописа и листова. Члан је редакције седам часописа. Заступљен је у бројним антологијама, изборима, прегледима и зборницима. Добитник је многих награда. Превођен је на десетак језика. Објављене књиге: *Најцрње је црвено* (афоризми, 1992), *Ратни профитер* (афоризми, 1994), *Приче без поуке* (приче, 1995), *Вози, Мишко!* (афоризми, 1998), *Брод пацова* (приче, 1999, 2003), *Изабрани афоризми* (афоризми, 2003), *Незаштићени сведок* (приче, 2006), *Афоризми: избор* (афоризми, 2007), *Симином улицом* (афоризми, 2007), *Шведски сто* (приче, 2011), *Трновита круна : избрани афоризми* (2013), *Зашто* (кратка проза, 2013), *Ожиљак* (поезија, 2015), *Клиничка слика 100/100* (сатиричне приче и карикатуре, у коауторству с карикатуристом Николом Оташем), *Ријалити шоу* (афоризми, 2018), *Долазак истине* (2019, сатиричне приче). Живи у Београду.

СОКАЧ ИВАН – Рођен је 1975. године у Београду. Дипломирани економиста. Пише кратке приче, поезију и прозаиде. Објавио збирке песама *Бели коњи* и *Недељна зимска поднева*, збирку приповедака *Кад се смркне над Балканом*, роман *Човек Јаков*, збирку прозаида *Молитва за јутро* и роман „Звона и звонари“. Добитник регионалних књижевних признања за прозу и поезију. Превођен и присутан у иностраним и домаћим књижевним круговима. Члан је Удружења књижевника Србије. Живи у Београду.

СОТИРОВСКИ СОФИЈА – Рођена је 1998. године. Преводи с енглеског.

СТАНИСЛАВОВНА ДРОБИШЕВСКА ВАЛЕНТИНА – Рођена је 1972. године у селу Велика Рогозница, Гроденска област (Белорусија). Дипломирани филолог (руски језик и књижевност). Објавила је три збирке поезије: *По струнама срца* (рус. „По струнам сердца“, 2006), *У поезији Небеског скитнице* (рус. „В поэзии Небесного скитальца“, 2008), *Да би небо остало у грудима* (рус. „Чтоб у неба остаться в груди“, 2014). Заступљена је у бројним зборницима. Сарађује с многим часописима. Лауреат Међународне Пушкинске награде. Руководилац

је књижевне студије „Форма“ (рус. „Образ“). Члан је Удружења писаца Белорусије.

СТИШОВИЋ МИЛОВАНОВИЋ АНА – Рођена је у Ужицу. Доктор филолошких наука (југословенска и светска књижевност). Живи у Београду.

СТОЈНИЋ ДАНКО – Рођен је 1955. у Београду. Педијатар. Бави се дечјом пулмологијом и фтизиологијом. Објављене прозне књиге: *Априорна фантастика, Синтетичка аутобиографија, Две приче, Градске приче, Шест прича, Фасцикле, Девет прозора, Неколико чудних прича о екскурзорима, Колекција споредних размишљања о оцу, Дисликације, Мравињак, Повезивање, Метроном, Укус кафе и други одломци, Нематеријални остаци, Чистач ципела и Дисликације II*. Живи у Београду.

СТОЈЧИНОВИЋ НИКОЛИЋ ЈОВАНКА – Рођена је 1952. у Ритешићу код Добоја. Пише поезију и прозу, а бави се књижевном критиком и есејистиком. Дугогодишњи је културни посленик. Објавила је 15 књига поезије. Пјесме су јој уврштене у више антологија и превођене на неколико језика (руски, италијански, немачки, бугарски, румунски, енглески, македонски, јерменски, пољски, словеначки, украјински, арапски...). Добила је више значајних признања, међу којима књижевне награде: Удружења књижевника Републике Српске за књигу године, Удружења књижевника РС (Бањалучка подружница) и града Бања Лука, за књигу године, Удружења књижевника Романијско-сарајевско-дринске подружнице (за необјављен рукопис, 2002), „Кочићево перо“, „Шушњар“, „Шумадијске метафоре“, „Вински бал“, „Милан Лалић“, „Кондир косовке девојке“, „Хаџи Драган“, „Златни орфеј“ (Франкфурт), Међународна књижевна награда „Златен прстен“ (Скопље), Књижевна награда Савеза писаца Бугарске... Богомир Ђукић објавио је књигу *Свјетлост над Стојчиновином, Пјеснички опус Јованке Стојчиновић Николић* (2015). Члан је Удружења књижевника Србије, Републике Српске и Међународне асоцијације писаца (Рига, Летонија). Била је предсједник Удружења књижевника Републике Српске од 2012-2016. Живи у Добоју.

ЋИРОВИЋ Д. МИЛЕНКО ЉУТИЧКИ – Рођен 1950. године у Љутићима код Пљеваља. Пише поезију, хаику поезију, књижевну критику, анегдоте, афоризме и бави се истраживачким радом у области историје. Поезују објављивао у земљи и иностранству. Заступљен у преко 150 зборника и антологија у земљи и иностранству. Поезија (углавном хаику) му је превођена и објављивана на следећим језицима: енглески, јапански, руски, француски, грчки, румунски, словеначки, немачки, шведски, македонски и арапски. Објавио књиге: *Пртљаг завичаја, Акорди трајања* (поезија), *Вртача, У загрљају сјенки, Здравно, свануо* (на српском и енглеском – хаику поезија), као и више историјских књига. Приредио монографију Хаику удружења Србије и Црне Горе *Гости у својој кући* и

зборник хаику поезије *Свитац у сенци*. Уредник часописа за хаику поезију „Освит“. Живи у Београду.

ХАРЕНЦ ЕДУАРД – Рођен 1981. године. Дипломирани филолог (оријенталне студије). Аутор је десет збирки песама. Сарађује с бројним јерменским и страним часописима. заступљен у многи антологијама. Добитник је бројних награда за поезију и преводе. Његове песме су преведене су на више од педесет језика. Едуард Харенц је најпревођенији јерменски писац свих времена. Живи у Јеревану, Јерменија.

ЧАРОТА ИВАН АЛЕКСЕЈЕВИЧ – Рођен је 1952. године у селу Лишчки, Кобринског рејона, Брестке области, у Совјетској Белорусији. Белоруски је слаvista и србиста, књижевни критичар, историчар културе, преводилац, доктор филолошких наука. Иностранци је члан Српске академије наука и уметности (2009). Своја научна интересовања усмерио је првенствено на књижевности и културе словенских народа. Објавио је велики број књига и радова. Члан је једанаест редакција периодичних издања (шест страних). Члан је Удружења књижевника Белорусије, као и Русије и Србије. Активно се јавља у штампи као књижевни критичар, есејиста, публициста. Бави се превођењем са српског, хрватског, словеначког, македонског, пољског и других језика на белоруски и руски језик, као и са белоруског и руског на српски језик. Превео је више од осамдесет књига, као и хиљаду и две стотине радова. Добитнике је бројних награда у Белорусији и иностранству.

ШАРЕНАЦ СЛОБОДАНКА – Рођена је 1974. године у Требињу. Доктор филолошких наука. Живи у Београду.

ШЕВО АЛЕКСАНДАР – Рођен 1952. у Чебаркуљу (Русија). Магистар филолошких наука. Превео с руског и приредио двадесет шест књига и преко шесто књижевних прилога који су излазили у српским, руским и другим књигама и периодичним издањима. Пише кратку прозу, поезију и есејистику. Аутор књига *Дечак с бамбусовим штапом* (2005), *Тошине приче* (2014) и *Делићи огледала* (2019). Радови су му ушли у десетак домаћих и страних антологија и више зборника. Члан Друштва књижевника Војводине. Превођен на осам језика, добитник дванаест књижевних награда и признања. Живи у Новом Саду.

ШЕСТАКОВ ОЛИВЕРА – Рођена је 1963. године у Панчеву. Дипломирани грађевински инжењер. Објавила је пет збирки песама: *У мом погледу*, (2014. и 2017), *Моје душе риме* (2015. и 2019), *На трагу светлости* (2016), *Течем као река* (2017) и *До неказаног* (2019). Заступљена је у бројним зборницима и лексиконима. Сарађује са часописима. Песме су јој превођене на руски, енглески, немачки, италијански и арапски језик. Живи у Београду.

ШЋЕПАНОВИЋ ЈОВОВИЋ АНЂЕЛКА – Рођена је у Никшићу 1974. Дипломирани филолог (енглески језик и књижевност). Живи у Даниловграду.